

898.

II-kpl

Jyväskylän yliopisto

PK-YRITYSTEN VIENTIRAHOITUS

Taloustieteiden tiedekunta

Yrittäjyyden pro gradu –tutkielma

Kevät -00

Laatija: Paulus Mallat

Ohjaaja: Professori Matti Koiranen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	3
1.1 Johdatus tutkielman aihealueeseen	3
1.2 Tutkimusongelma ja rajaukset.....	4
1.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkielman rakenne	5
2. TUTKIELMAN VIIITEKEHYS	7
2.1 Tutkielmassa käytettävät keskeiset käsitteet	7
2.2 Aikaisemmat tutkimukset.....	8
3. YRITYKSEN RAHOITUS	12
3.1 Rahoitus käsitteenä.....	12
3.2 Rahoituksen suunnittelu	13
3.3 Kassanhallinta	16
3.4 EU:n ja Euron vaikutus rahoitusympäristöön	17
3.5 Vientirahoitus käsitteenä	18
4. PK-YRITYS JA VIENTI	20
4.1 Pk-yritys käsitteenä	20
4.2 Pk-sektori osana vientikauppaa	21
4.3 Vientirahoituksen liittyvät riskit	23
4.3.1 Yleistä	23
4.3.2 Kaupalliset ja rahoitusriskit	23
4.3.3 Poliittinen riski.....	27
5. VIENTIRAHOTUS	29
5.1 Yleistä	29
5.2 Avustukset.....	29
5.3 Lainat ja erityisrahoitus (FIDE Oy)	30
5.4 Rahoituslaitosten tarjoamat vientirahoitusmuodot.....	35
5.4.1 Yleistä	35
5.4.2 Valmistusaikainen rahoitus	36
5.4.3 Toimituksen jälkeisen viennin rahoitus	40
6. VIENTIKAUPAN TAKAUKSET, TAKUUT JA VAKUUTUKSET	44
6.1 Finnvera Oyj.....	44
6.1.1 Investointitakuu	48
6.1.2 Luottoriskitakuu.....	49
6.1.3 Ostajaluottotakuu.....	51

6.1.4 Rahoitustakuu.....	54
6.1.5 Remburssitakuu.....	56
6.1.6 Vastatakku.....	57
6.2 Rahoituslaitosten tarjoamat takaukset	60
6.3 Luottovakuutukset.....	63
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	67
LÄHTEET.....	69
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1 Johdatus tutkielman aihealueeseen

Kansainvälistyminen on yhä yleisempi tapa vahvistaa yrityksen pitkän aikavälin asemaa muuttuvassa kilpailutilanteessa. Avautuneet sisämarkkinat ovat luoneet uudet kilpailuolosuhteet, jotka rohkaisevat ja pakottavat yrityksiä toimimaan kansainvälisessä ympäristössä. Niinpä on luonnollista, että yritys hyödyntää ympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja harkitsee markkina-alueensa laajentamista kasvu- tai muiden tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Suomalaisyriyten kansainvälistyminen on kasvanut voimakkaasti 1980-luvulta alkaen. Maailmantaloudessa vallitsevat trendit, yleinen globalisoituminen, kiihtyvä markkinoiden yhdentyminen, sijoitustoiminnan esteiden poistuminen, yhdentyvät valuutta- ja rahamarkkinat, alueellinen integraatio ja erityisesti kaikkeen toimintaamme vaikuttava informaatiovallankumous huolehtivat vastaisuudessakin siitä, että kansainvälistyminen jatkuu ja sen vaikutukset näkyvät kaikilla aloilla.

Vienti vaatii yrittäjältä ja yritykseltä itse asiassa samaa kuin yrittämiseltä yleensäkin eli ennakkoluulottomuutta, rohkeutta, oppimishalua, työtä ja ennen kaikkea rahaa. Suomalainen yritys voi kuitenkin pitää vientirahoitusmahdollisuuksiaan hyvinä. Ne pitää vain löytää ja hyödyntää.

Rahoitusmarkkinoiden muutoksella oli/on voimakas vaikutus viennin rahoitukseen. Korkosäätelyn vapautuminen ja pitkäaikaisen ulkomaisen luotonoton vapautuminen madalsi raja-aitoja kotimaisen ja ulkomaisen rahoituksen välillä. Rahoitusmarkkinoiden vapautuminen ja kansainvälistyminen ovat luonnollisesti monipuolistaneet rahoitustarjontaa. Rahoitustarpeet voidaan luokitella käyttöpääoman, investointien ja tilapäisten kassa-alijäämien aiheuttamiksi.

Ongelmaksi muodostuukin, varsinkin pienissä ja keskisuurissa yrityksissä, tarjonnan monipuolisuus ja työvoiman/ajan puute vertailla ja löytää kulloinkin parhaiten sopiva ja edullisin vaihtoehto. Tarjonta on lisääntynyt, mutta se pitää pystyä myös hyödyntämään. Vaaditaan paljon tietoa tarjolla olevista vaihtoehdoista, jotta pystytään päättämään siitä, mikä rahoitustapa on yrityksille missäkin tilanteessa edullisin ja riskittömin. Se, mitä rahoitusvaihtoehtoja yritys kulloinkin käyttää, riippuu sen rahoituksen kokonaistilanteesta. Ulkomaankaupan rahoituksessa suunnittelun aikajänteen on myös oltava huomattavasti pitempi, jotta pystyttäisiin riittävästi huomioimaan erilaiset kaupalliset riskit ja riskeihin liittyvät tekijät.

1.2 Tutkimusongelma ja rajaukset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on käsitellä pienten- ja keskisuurten yritysten viennin rahoittamista vieraalla pääomalla. Tutkielmassa tutkitaan minkälaisia vientirahoitusmahdollisuuksia suomalaisella pk-yrityksellä on käytettävissään ja miten yritys voi turvata saatavansa. Tarkoituksena on kartoittaa suomalaisen vientirahoituksen nykytila selvittämällä vientirahoituksen saannin edellytykset ja eri rahoitusmuotojen etuja, haittoja ja mahdollisia ongelmia.

Tutkimusongelma on: **Millaisista kotimaisista lähteistä pk-yritys voi järjestää vientitoiminnalle rahoitusta ja varmistaa ulkomaankaupan saatavansa?**

Tutkimusta on rajattu siten, että siinä tarkastellaan vain välillisesti tai välittömästi vientiin liittyvää rahoitusta. Pääpaino on vieraan pääoman muotoisessa rahoituksessa, mutta myös tulorahoitukseen rinnastettavat tukimuodot otetaan huomioon. Avustukset, joita on mahdollisuus saada esimerkiksi kattamaan messu- ja mainoskuluja ulkomailla, on käyty läpi vain pintapuolisesti. Myös vientikaupan takaukset, takuut ja luottovakuutukset katsotaan vientirahoitukseen kuuluviksi. Vientirahoitusta tarkastellaan sekä yritysten että rahoittajien näkökulmasta monipuolisuuden lisäämiseksi. Monikansalliset vientiä tukevat ja rahoittavat pankit ja

rahastot, kuten esimerkiksi Pohjoismaiset investointipankki (NIB) ja projektivientirahasto (NOPEF) on jätetty tutkielman ulkopuolelle.

Myös yritysten koko on rajaava tekijä. Pieniä ja keskisuuria yrityksiä on aikojen saatossa määritelty monin tavoin, mutta tässä tutkimuksessa määritelmänä käytetään Euroopan unionin komission suositusta 96/280/EY (ks kpl 4.1).

1.3 Tutkimusmenetelmä ja tutkielman rakenne

Tämä tutkielma on luonteeltaan kuvaileva tutkimus, joka perustuu kirjalliseen lähdeaineistoon ja teemahaastatteluihin. Kirjallinen lähdeaineisto koostuu sekä koti- että ulkomaisesta alan kirjallisuudesta, julkaisusarjoista ja suomalaisten rahoituslaitosten ja erityisrahoituslaitosten esitteistä. Esitteitä on jouduttu hyödyntämään varsin paljon, koska esimerkiksi vientitakuista ei ole olemassa teoriakirjallisuutta. Myös internettiä on hyödynnetty.

Tutkimusta varten on haastateltu sekä yritysten että rahoituslaitosten edustajia. Haastateltavat yritykset valittiin Keski-Suomen kauppakamarista saadun Business in Central Finland -luettelon avulla. Luettelosta löytyvät kaikki Keski-Suomen vientiyritykset. Haastateltaviksi yrityksiksi valittiin sellaiset, joilla oli vientiä mahdollisimman moniin maihin, olettaen, että tällöin myös yrityksen käyttämä vientirahoitus olisi monipuolista. Yritykset, joista haastatellut vientihenkilöt löytyivät olivat Harvia Oy, Hikinoro Oy, Rummakko Oy ja Sammutin Oy. Yritykset toimivat varsin erilaisilla toimialoilla. Harvian päätuotteita ovat saunat, kiukaat ja saunavarusteet. Hikinoro taas valmistaa kengän välipohjamateriaaleja ja Rummakon toimiala on metalliteollisuus. Sammutin Oy:n päätuotteita ovat palo- ja pelastusautot, lentokenttäautot ja de-icing autot. Haastatellut rahoittajien edustajat olivat Leonia pankin, Finnveran Oyj:n ja Suomen Luottovakuutus Oy:n palveluksesta.

Luvussa 2 määritellään tutkielmassa käytettävien keskeisten käsitteiden sisältö ja käydään läpi tutkielman aihealuetta sivunneita aikaisempia tutkimuksia.. Tutkielman viitekehys rakentuu keskeisten käsitteiden ja aikaisempien tutkimusten pohjalle.

Luvut 3 ja 4 muodostavat tutkielman varsinaisen teoriaosuuden. Luvussa 3 käydään läpi yrityksen rahoitusta käsitteenä sekä rahoituksen suunnittelua että kassanhallintaa. Lisäksi selvitetään EU:n ja Euron vaikutusta rahoitusympäristään ja perehdytään vientirahoitukseen käsitteenä. Luvussa 4 selvitetään mitä tarkoitetaan pk-yrityksellä ja mikä on pk-sektorin osuus vientikaupasta. Myös vientirahoitukseen liittyvät riskit kartoitetaan.

Empiria alkaa luvusta 5. Lukujen 5 ja 6 lähdeaineistona on jouduttu käyttämään haastatteluiden ohella rahoituslaitosten ja erityisrahoituslaitosten esitteitä tieteellisten julkaisujen puuttumisen ja vanhentuneen tiedon vuoksi.

Luvussa 5 käsitellään vientirahoitukseen liittyvät avustukset ja erityisrahoitusmuodot. Rahoituslaitosten tarjoamat vientirahoitusmuodot on jaettu valmistuksenaikaiseen ja toimituksen jälkeiseen viennin rahoitukseen. Tämä luku on oleellinen etsittäessä ratkaisua ongelmaan, millaisista lähteistä yritys voi järjestää vientitoiminnalle rahoitusta.

Luvussa 6 tarkastellaan vientikaupan takauksia, takuita ja vakuutuksia. Luvussa käydään läpi instrumentit, joiden avulla yritys voi pyrkiä turvaamaan vientikaupan saatavansa. Johtopäätökset ovat luvussa 7.

2. TUTKIELMAN VIITEKEHYS

2.1 Tutkielmassa käytettävät keskeiset käsitteet

"Takaus on velkojan ja velallisen välistä yksilöitävissä olevaa nykyistä tai/ja tulevaa saamissuhdetta koskeva kolmannen henkilön antama, velkojaan kohdistettu sitoumus, jolla tämä kolmas henkilö ottaa päävelallisedellytyksin velkojaan nähden vastatakseen sanotusta vieraasta velasta, saaden velallista kohtaan takautumis- eli regressioikeuden" (Kauppinen 1996, 10).

Edellisestä johdettuna pankin takaussitoumus tarkoittaa, että pankki on mennyt takaukseen asiakkaansa toista sopimuskumppania kohtaan tekemien sitoumusten täyttämiseksi. Pankkitakaus on tällöin maksun tai jonkin muun suorituksen vakuutena ja pankin sitoumus merkitsee ainoastaan rahallisen korvauksen suorittamista. Sitoumus ei siis tarkoita esimerkiksi jonkin työn suorittamista tai tavaran toimittamista.

"Takuu on sitoumus, jolla joku ottaa vastatakseen sellaisesta taloudellisen tappion vaarasta, mikä ryhtymisestä johonkin hankkeeseen kolmannen tai kolmansien kanssa voi aiheutua tähän hankkeeseen ryhtyvälle (=takuunsaajalle)" (Kauppinen 1996, 10).

Takuun ja takauksen välille on toisinaan vaikea vetää rajaa. Takuu (garantia) ei ole takaukselle ominaisella tavalla riippuvainen tietystä toisen oikeushenkilön velasta (= päävelka takauksessa), vaan tällainen saattaa takuusuhteesta puuttua kokonaan. Takuulle on myös ominaista, että takuun antajalla on yleensä selvä omakohtainen intressi tuon garantoidun hankkeen toteutumisessa ja onnistumisessa. Lisäksi on normaalia, ettei takuun antajalle synny takaukselle ominaisella automaattisuudella takautumis- eli regressioikeutta. (Kauppinen 1996, 10.)

Vakuutustoiminnalla tarkoitetaan, että tietyn riskin alaiset yksiköt (vakuutuksenottajat) sopivat vahinkojen tasaamiseen erikoistuneen laitoksen (vakuutuslaitoksen eli vakuutuksenantajan) kanssa siitä, että riskin toteutuessa vakuutuksenantaja korvaa siitä aiheutuneen vahingon. Toisaalta vakuutuksenottajat suorittavat korvauksensaantioikeuden vastikkeeksi vakuutusmaksun vakuutuksenantajalle. Vakuutuksenottajan kannalta vakuutus onkin keino, jolla sattumanvarainen tappio muunnetaan tasaiseksi kustannukseksi eli vakuutusmaksuksi. Vakuutuksen tehtävänä onkin jakaa vahingoista aiheutuvat kulut keräämällä laajalta joukolta vakuutusmaksuja, joilla suoritetaan korvaukset niille, joita vahinko kohtaa. (Pentikäinen 1984, 71-72.)

Luottovakuutus on velkojalle takaukseen rinnastettava sitoumus vastata luottotappiosta. Luottovakuutuksessa riski ja samalla vakuutusmaksu määritellään vakuutusmatemaattisesti vuosittain. Tästä johtuen vakuutuksen ottajalla on velvollisuus raportoida säännöllisesti vakuutuksenantajalle. Luottovakuutuksessa ei tavallisesti ole vastatakausta. (Kauppinen 1996, 10.)

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Jyväskylän yliopistosta aihealueeseen suoraan liittyviä tutkimuksia löytyi ainoastaan tietyin osin vanhentunut Päivi Junkkarisen yrityksen taloustieteen pro gradu - tutkielma vuodelta 1989 aiheesta Viennin rahoitusympäristö ja rahoitusvaihtoehtojen valinta pkt-yrityksissä. Tutkimusongelmana oli: Millainen on pkt-yrityksen viennin rahoittamistapa ja miten se rahoitusmuotonsa valitsee. Tutkimus oli suoritettu teemahaastatteluin 12:ssa vientiä harjoittavassa yrityksessä. Haastatteluissa selvitettiin missä määrin esimerkkiyrityksissä on käytetty erilaisia rahoitusmuotoja, avustuksia ja vakuuksia. Lisäksi gradussa on pyritty kuvaamaan sitä, millaista suunnittelu ja päätöksenteko yrityksissä on ja millaisena rahoitushallinto niissä koetaan.

Junkkarinen tulee tutkimuksessaan siihen tulokseen, että tiedon saannilla ja rahamarkkinoiden muutoksien seuraamisella on rahoituskysymyksissä tärkeä rooli. Pienessä yrityksessä päätökset tehdään usein rutiininomaisesti, koska resursseja ei

tarkempaan vaihtoehtojen vertailuun aina ole. Yritykset eivät enää koe rahan saantia ongelmaksi, vaan sen hinnan ja sen tulevatko kaikki mahdollisuudet huomioonotetuiksi. Muita tutkimuksia, varsinkaan uudempia, jotka suoraan käsittelevät suomalaisten pk-yritysten vientirahoitusta ei löytynyt.

Helsingin kauppakorkeakoulusta löytyi neljä vientirahoitukseen liittyvää gradua. Tuorein oli Jaana Immosen 1999 valmistunut tutkielma projektirahoituksen riskeistä, niiden tunnistamisesta ja arvioinnista luotonantajan näkökulmasta. Tutkielman tuloksista voitiin todeta, että projektirahoituksen riskikirjo on laaja ja että riskien tunnistaminen ja analysointi on erittäin yksityiskohtaista ja systemaattista. Projektirahoituksessa riskien tunnistamisella ja arvioinnilla on keskeinen merkitys.

The Finnish Export Financing System in International Comparison oli Päivi Lindqvistin gradun aiheena 1996. Aihetta oli tutkittu isojen pääomatavaraviejien näkökulmasta, joten siitä ei ollut suoranaisesti hyötyä. Tuloksista mainittakoon, että Lindqvist oli päätenyt siihen tulokseen, että nykypäivänä tärkein tekijä viennin rahoitussysteemissä on riskinotto.

Jan Johansson ja Ville-Matti Koskinen ovat tehneet 1995 tutkielman julkisen vienninedistämisen merkityksestä suomalaisten pk-yritysten kansainvälistymisessä. Kyseessä on case-tutkimus 13 kotimaisesta viejäyrityksestä tavoitteenaan selvittää, kuinka julkiset vienninedistämisorganisaatiot ovat onnistuneet luomaan vienninedistämispalveluitaan pk-sektorin tarpeita vastaaviksi. Tutkimuksen tieto on osin vanhentunutta vienninedistämisorganisaatioissa tapahtuneiden muutosten vuoksi.

Satu Mäenpään kansantaloustieteen tutkielma vuodelta 1993 selvittää mihin vientitakuiden hinnoittelu perustuu eli miten ja mitkä eri tekijät vaikuttavat takuun hintaan. Tavoitteena on erityisesti ollut tutkia hinnan muodostumista käytännössä. Tuloksista ilmeni, ettei vientitakuiden hinnoittelulle ole löydettävissä teoreettista perustaa. Katettavat riskit ja vientitakuiden luonne vahinkovakuutuksiin verrattuna ovat erilaiset, jolloin matemaattista ja tilastoihin perustuvaa hinnoittelua ei voida soveltaa vientitakuiden kohdalla. Maksun määrittäminen ja riskin tutkiminen vaatii paljon intuitiota lukuisten kvalitatiivisten tekijöiden ollessa mukana.

Magnus Kumlin on vuonna 1981 tehnyt tutkimuksen Kanadalaisista vientirahoituslaitoksista sekä vientikaupan edistämisestä. Tutkimus keskittyy antamaan kuvan Kanadan yleisistä projektivientiaktiviteeteista kolmansissa maissa tavoitteena antaa suomalaisille projektivientiyrityksille käsitys niistä olosuhteista, joiden puitteissa paikalliset yritykset toimivat ja täten edesauttaa suomalaisia rakennusalan yrityksiä arvioimaan niin kilpailutilannetta kuin mahdollisia yhteistyömuotoja kanadalaisten yritysten kanssa kolmansissa maissa. Tutkimus oli kuitenkin auttamattomasti vanhentunut.

Kuusisto, Berney ja Blackburn (1999) ovat arvioineet Delphi-tutkimuksessaan pk-yritysten tukipolitiikkaa Iso-Britanniassa ja Irlannissa. Tutkimus painottuu vain osittain rahoitukseen eikä juuri ollenkaan vientirahoitukseen, enemmän keskitytään uusien yritysten perustamisen edistämiseen, alueellisiin toimenpiteisiin ja yrittäjäkoulutukseen. Johtopäätöksissä todetaan, että rahoituksen saatavuus ei ole ainoa ongelma, vaan myös rahoitustaitojen puute voi aiheuttaa vaikeuksia. Valtion rooli nähdään tärkeänä verojen sääntelijänä ja pk-yritysten eri rahoitusvaiheiden ymmärtäjänä tehokkaan tukipolitiikan suunnittelussa.

Jäppinen (1993) on selvittänyt 107 kyselylomakkeen ja 20 haastattelun voimalla pk-yritysten riskirahoitusmarkkinoita ja niiden kehittämistarpeita. Tutkimuksessa kartoitettiin, mitä ominaisuuksia rahoittajat edellyttivät yrityksiltä, miten rahoittajat poikkesivat toisistaan asettamiensa edellytysten suhteen, oliko rahoittajilla tarvetta hakeutua yhteistyöhön, oliko rahoittajilla edellytyksiä hakeutua yhteistyöhön ja olivatko pk-yritysten rahoitusmarkkinat kattavat.

Turunen (1995) taas on tutkinut teknologia yritysten rahoitusta ja tekijöitä, jotka ovat yhteydessä rahoitukseen. Kyselyyn osallistui 101 teknologiayritystä. Rahoituksen saatavuutta tutkittiin pankkien, julkisen vallan ja venture capital -sijoittajien osalta. Rahoituksen saaminen kaikilta kolmelta rahoittajaryhmältä koettiin jossain määrin ongelmalliseksi. Rahoituksen saaminen julkiselta vallalta koettiin kuitenkin helpommaksi kuin pankeilta tai venture capital -sijoittajilta. Tuotekehitykseen panostaminen ja tuotteen ainutlaatuisuus näyttäisivät helpottavan julkisen rahoituksen saamista ja vaikeuttavan pankkirahoituksen saamista.

Tietoykkönen Ky julkaisi helmikuussa 1992 Kauppa- ja teollisuusministeriön toimeksiannosta mielipidetutkimuksen pk-yritysten vakuusongelmista. Haastatteluja tehtiin 261 ja niiden perusteella pankkien ja pk-yritysten käsitykset esim. luottoneuvottelujen kulusta poikkesivat melko paljon toisistaan, kun taas luottojen vakuuskysymysten tiukentumisesta oltiin kohtuullisen yksimielisiä. Pankinjohtajien mielestä pk-yrityksillä oli vakuuskysymyksiin liittyviä ongelmia huomattavasti enemmän kuin pk-yritysten oman näkemyksen mukaan. On kuitenkin huomattava, että tutkimus on liki kahdeksan vuotta vanha ja nousukausi on saattanut muuttaa tilannetta.

3. YRITYKSEN RAHOITUS

3.1 Rahoitus käsitteenä

Yritys voi hankkia pääomaa rahoitusmarkkinoilta joko oman tai vieraan pääoman ehdoin. Oman pääoman ehdoin yritykseen sijoittavat ovat yrityksen omistajia tai ainakin tulevat yrityksen omistajiksi sijoituksensa myötä. Oma pääoma muodostaa yritystoiminnan aloittamisen peruspääoman. Jos oma pääoma ei riitä toiminnan aloittamiseen, tarvitaan lisäksi vieraan pääoman ehtoista rahaa. Vieraan pääoman ehtoista rahaa saadaan luotonantajilta eli useimmiten pankeista. (Kasanen, Koskela, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 1998, 83, 85-86.) Yritys voi rahoittaa toimintaansa myös välirahoituksella. Välirahoituksesta löytyy sekä oman että vieraan pääoman piirteitä eli sitä voi kutsua niiden välimuodoksi. Välirahoitusinstrumentteja ovat pääomalainat, optiolainat, vaihtovelkakirjalainat ja etuosakkeet. (Ranta 1999, 26-27.)

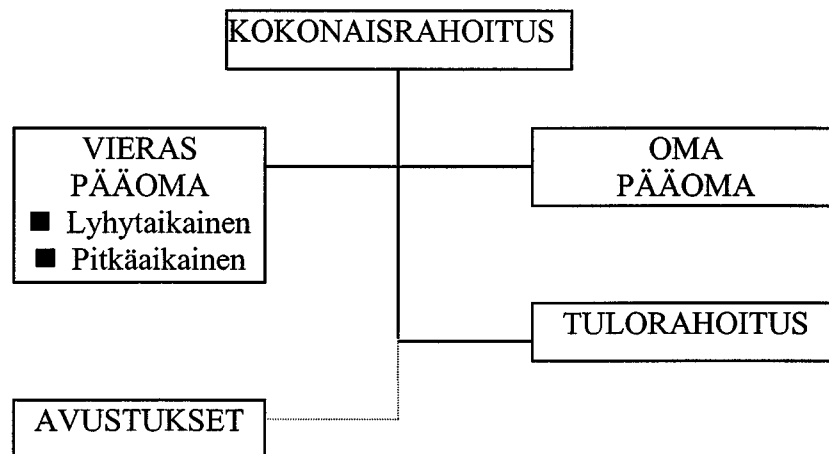
Rahan on riitettävä tuotantoprosessin eri vaiheissa. Pakolliset menot, kuten esim. työntekijöiden palkat, tavarantoimittajien laskut, toimitilojen vuokrat jne. on pystyttävä maksamaan ajallaan. Jotta yritys voi toimia on sen ratkaistava rahan riittävyysongelma. Maksuvalmius eli likviditeetti tarkoittaa rahan jokahetkistä riittämistä. Maksuvalmius on kunnossa silloin, kun yrityksellä on riittävästi välittömästi käyttöön saatavia maksuvälineitä kaikkien velvoitteidensa maksamiseksi. Rahoituksen tasapainottaminen rahavirtoja ohjailemalla on rahoituksen riittävyysongelman ratkaisemista. Pelkistetysti voisi sanoa, että rahan lähteitä eli alkupääomaa ja kassatuloja pitää olla enemmän kuin rahan käyttöä eli kassamenoja. Pitkän tähtäimen rahan riittävyysongelmaa kutsutaan vakavaraisuudeksi. Vakavaraisella yrityksellä varat ovat velkoja suuremmat. (Kasanen ym. 1998, 86-87.)

Yritystoiminnan tärkein rahoituslähde on tulorahoitus. Tulorahoitus syntyy, kun yritys saa suoritemyynnistään kassatuloja. Kassatuloilla yritys maksaa ensin etuoikeudella yritystoiminnan ylläpidon vaatimat lyhytvaikutteiset tuotannon tekijämaksut. Lisäksi yrityksen täytyy kattaa myös voitonjakomaksut eli lainojen korot, yhteiskunnan

veromaksut sekä omalle pääomalle sellainen korvaus, että omistajat pysyvät tyytyväisinä. Näiden jälkeen jäljelle jäävää rahaa voi kutsua tulorahoitukseksi. (Kasanen ym. 1998, 95.)

Yrityksen rahoituskokonaisuus voidaan esittää seuraavanlaisena kaaviona:

KUVIO 1 Yrityksen rahoituskokonaisuus (Hellqvist 1991, 22)

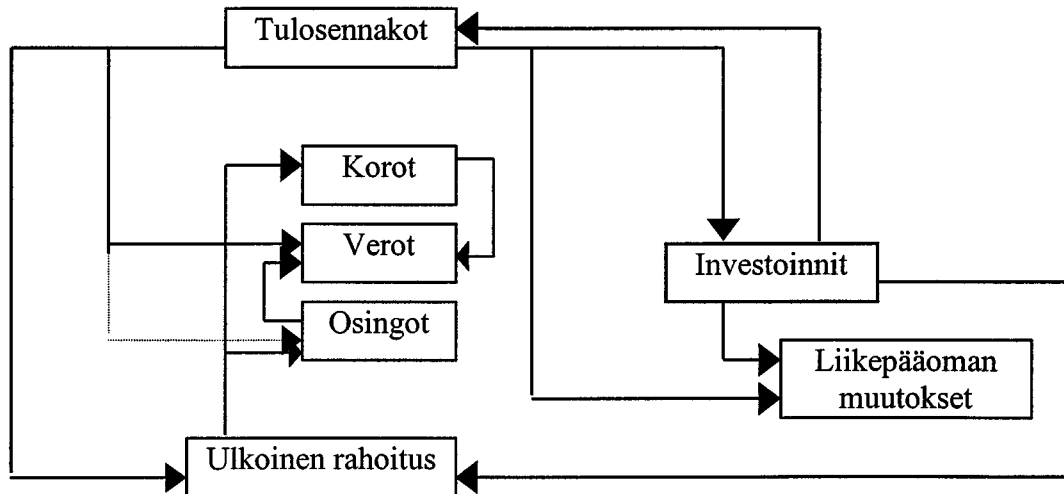

3.2 Rahoituksen suunnittelu

Rahoituksen suunnittelu on rahan käytön ja rahan lähteiden sovittamista toisiinsa. Mahdollisuuksia on monia. Rahan käyttö voidaan suunnitella rahan lähteisiin sopivaksi ja rahaa voidaan hankkia tarpeiden mukaan. Rahoitusta suunniteltaessa on aina ensin kiinnitettävä huomiota siihen, voidaanko rahan tarvetta pienentää ja sen jälkeen on mietittävä, kyetäänkö suunnitelmat toteuttamaan sitomatta yrityksen varoja, esimerkiksi vuokraamalla toimitilat rakentamisen sijaan. Rahoituksen suunnittelun tavoitteena onkin huolehtia, että yrityksen toiminnalliset suunnitelmat voidaan toteuttaa rahoituksen estämättä ja samalla varmistua siitä, että suunnitelmat ovat järkeviä rahoituksen näkökulmasta.

Rahoitussuunnitteluun kuuluvat osa-alueet ja niiden keskinäiset suhteet voidaan esittää seuraavalla tavalla:

KUVIO 2 Rahoitussuunnittelun sisältö (Leppiniemi 1993, 13 ja 1999)

Kuvion 3 perusteella Leppiniemi (1993, 13) on jakanut rahoitussuunnittelun viiteen eri osa-alueeseen:

1. investointien suunnittelu
2. liikepääoman (käyttöpääoman) suunnittelu
3. tulorahoituksen ennakointi
4. pääomarahoituksen suunnittelu, ulkoinen oma ja vieras pääoma
5. tilinpäätös- ja verosuunnittelu.

Kolme vuotta myöhemmin Leppiniemi ja Puttonen (1996, 22-23) ovat tiivistäneet osa-alueet kolmeen ongelmaan: miten investoidaan, kuinka investoinnit rahoitetaan ja kuinka päivittäinen rahoitushuolto hoidetaan.

1. Miten investoidaan?

Yritysjohdon tehtävänä on vertailla potentiaalisia ja järkeviä investointikohteita ennen rahoituskysymyksiä. Kannattavuuden vertailu tapahtuu käyttämällä erilaisia investointilaskelmia. On hyvä huomioida, että investointien vertailussa käytettävät laskelmat eivät ole irrallaan rahoitusmarkkinoista, vaan investoinnin tuottovaatimus määräytyy nimenomaan oman ja vieraan pääoman markkinoilla eli osake- ja korkomarkkinoilla.

2. Kuinka investoinnit rahoitetaan?

Rahoitusmarkkinat määräävät yrityksen toiminnan puitteet. Yrityksen toiminta voidaan aloittaa sen jälkeen, kun omistajat ovat merkinneet yrityksen osakkeita eli tehneet oman pääoman ehtoisen sijoituksensa. Lisäksi pyritään hankkimaan vieraan pääoman ehtoista pääomaa eli rahalainaa. Oman ja vieraan pääoman ehtoinen raha muodostavat yrityksen pääomarakenteen.

3. Kuinka päivittäinen rahoitushuolto hoidetaan?

Yrityksen johto joutuu käyttämään merkittävän osan ajastaan miettiessään optimaalista tapaa hallita lyhyen aikavälin likviditeettiä. Ongelmia voivat olla esimerkiksi yrityksen kassan optimaalinen koko, raaka-ainevaraston kustannukset sekä pitkien maksuaikojen hyödyt ja haitat. (Leppiniemi & Puttonen 1996, 22-23.)

Rahoitussuunnittelulla pyritään rahan riittävyysongelman ennaltaehkäisyyn. Rahan hinta taas on useimmiten annettu tekijä ja se toimii päätöksenteon kriteerinä.

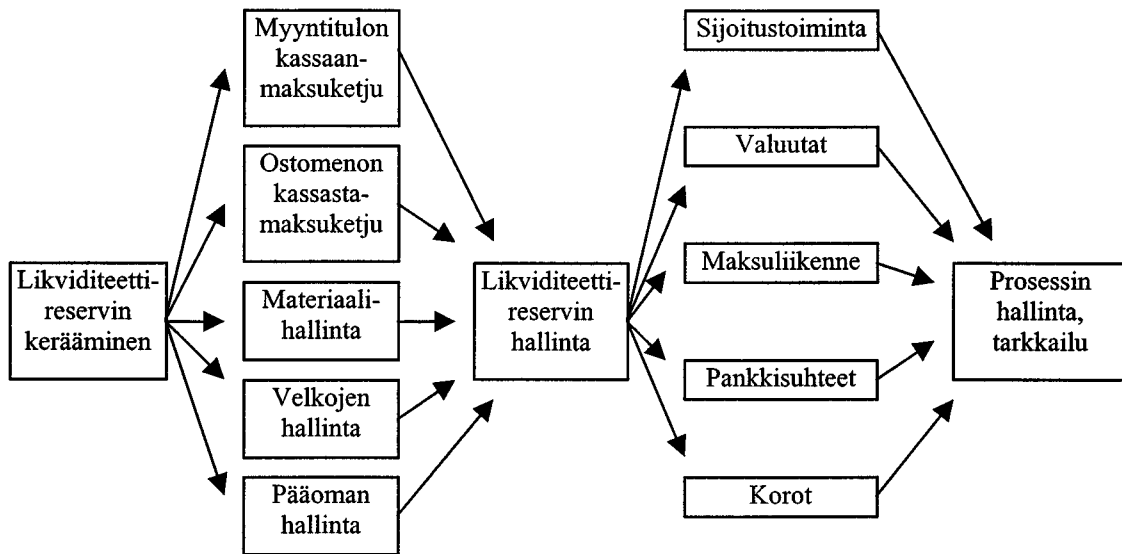
3.3 Kassanhallinta

Kassanhallinnan avulla pyritään parantamaan yritykseen sitoutuneiden varojen tuottavuutta ja alentamaan vieraan pääoman kustannuksia. Kassanhallinnan sisällölle ei ole annettu vakiintunutta määritelmää. Kassanhallintaan kuuluvien varallisuus- ja velkaerien ja samalla siihen kuuluvien toimenpiteiden laajuus vaihtelee yrityksissä ja kassanhallintaprosessien kuvauksissa. Useimmiten kassanhallinnalla tarkoitetaan yrityksen rahoitusomaisuuden ja lyhytaikaisen vieraan pääoman hallintaa. Kassanhallinnalla voidaan tarkoittaa myös laajempaa kokonaisuutta, johon on sisällytetty rahoitusomaisuuden ja lyhytaikaisten velkojen lisäksi materiaalitoiminnot. Tällöin hallittava kassa sisältää yrityksen rahoitusomaisuuden, vaihto-omaisuuden ja lyhytaikaisen vieraan pääoman (ts. liikepääoman eli käyttöpääoman). Kassanhallinnasta voidaan erottaa myös erityisalueita. Kun erityistarkastelun kohteeksi valitaan esimerkiksi saamiset, puhutaan luotonhallinnasta eli credit managementista. (Leppiniemi & Puttonen 1996, 29.)

Keskeinen edellytys kassanhallinnan onnistumiselle on yrityksen ja sen prosessien hallinta, erilaisten prosessien jakamiset osavaiheisiin jne. Kassanhallinta on tiivisti sidoksissa yrityksen suunnittelujärjestelmiin, erityisesti lyhyen aikavälin budjetteihin. Velvoittavuus on ominaista lyhyen aikavälin taloussuunnittelulle esimerkiksi ennakoitujen tulovirtojen varaan rakennettujen kassamenositoumuksien muodossa. Tulevista kassatoiminnoista (esimerkiksi ostoista ja myynneistä sekä asiakas- tai toimittajakohtaisesti sovitusta) erityisesti tavanomaisesta poikkeavista maksuehdoista, tulee antaa jatkuvasti ja kurinalaisesti tieto rahoituksen suunnittelijalle. (Leppiniemi & Puttonen 1996, 30-31.)

Kurinalaisuudella pienennetään käteispuskureiden tarvetta ja lisätään näin yrityksen varallisuuden tuottoa. Mitä yllätyksellisempiä ovat yrityksen kassamenot, sitä suuremmat käteispuskurit ovat tarpeen varmuuden vuoksi. Rahoitussuunnittelusta vastaavan tulee tuntea muutkin kassatulo- ja kassameno-odotukset sekä odotuksissa, kuten perinnässä tapahtuvat muutokset. (Leppiniemi & Puttonen 1996, 31.)

KUVIO 3 Kassanhallinnan sisältö (Leppiniemi & Puttonen 1996, 31).

3.4 EU:n ja Euron vaikutus rahoitusympäristöön

Pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusympäristö eroaa suurten yritysten rahoitusympäristöstä. Pk-yritykset ovat enemmän sidoksissa pankkeihin ja niiltä veloitetaan rahoituksellisista palveluista keskimäärin enemmän kuin tunnetuilta suurilta yrityksiltä. Pk-yritykset ovat kuitenkin hyötynet eurooppalaisesta sisämarkkina-alueesta, sillä EU:n purkaessa sääntelyä kansalliset markkinat ovat avautuneet ja kilpailu kiristynyt. Kansalliset pankkijärjestelmät ovat muuttuneet tehokkaammiksi ja kilpailualltiimmiksi. (Vipond 1994, 157).

Euron myötä yrityksillä on mahdollisuus tehostaa rahoitustoimintojaan. Valuuttaparien määrän laskiessa valuutanvaihtokustannukset vähenevät ja rahoituksen hallinnollinen työ vähenee. Kunkin osallistujamaan näkökulmasta katsoen omana kotivaluuttana ilmaistavien rahoitusinstrumenttien ja vaihtoehtoisten sijoituskohteiden lukumäärä moninkertaistuu mihin tahansa nykyiseen kansalliseen valuuttaan verrattuna. (Janhonen, Jyllilä, Mäkelä & Puttonen 1997, 34-36.)

3.5 Vientirahoitus käsitteenä

Yrityksen markkina-alueen laajentuminen ulkomaille näkyy yrityksen rahoitustarpeessa. Ulkomaiset ostajat vaativat pidempiä maksuaikoja ja luoton myöntäminen kilpailusyistä on välttämätöntä. Usein myös investoinnit lisääntyvät ja käyttöpääoman tarve kasvaa. Rahan kierron hidastuessa rahoitustarve lisääntyy, lähinnä lisääntyneenä vieraan pääoman tarpeena.

Ulkomaankauppaa käyvä yritys käyttää samoja rahoituslähteitä kuin muutkin yritykset. Vientiä varten on ollut omia osin valtion varoin tuettuja erityisrahoitusmuotoja, mutta tällainen viennin rahoituksen erityisasema on kuitenkin heikentynyt rahoitusmarkkinoiden kehityksen myötä. Muun muassa Suomen Pankki lopetti omat tukirahoitusmuotonsa pankkien tuotua markkinoille omilla tunnusmerkeillä varustettuja valuuttakori- ja valuuttaluottoja. (Pehkonen 1998, 215.)

Vientirahoitus on osa yrityksen kokonaisrahoitusta. Viennin rahoittamisella tarkoitetaan lähinnä vientisaatavien rahoittamiseen tarkoitettua lyhyt- ja pitkäaikaista käyttöpääoman rahoittamista. Rahoitustarve jaetaan valmistuksen aikaiseen ja toimituksen jälkeiseen aikaan.

Valmistuksen aikaisella rahoituksella tarkoitetaan tuotteen valmistusaikaisen vaihtomaisuuden, työn ja käyttövoiman hankkimisesta aiheutuvien kustannusten rahoittamista pääosin vieraalla pääomalla. Toimituksen jälkeinen rahoitus on tarpeen pidettäessä yllä maksuvalmiutta myyntisaatavia odotettaessa.

Voidaankin sanoa, että ajallisesti rahoitusmuodot kattavat vientikaupan tavaran valmistamisesta laskun maksamiseen saakka. Rahoitusta voi saada kauppakohtaisesti tai se voi olla sidottu yrityksen koko saatavakantaan. Rahoituslaitoksilla on erityisesti vientiin kehitettyjä luottoja ja rahoituspaketteja, jotka voidaan räätälöidä kullekin yritykselle erikseen riippuen viennin laajuudesta ja jatkuvuudesta.

Eräs vientirahoituksen muoto ovat avustukset ja tuet. Valtion varoista myönnettävien avustusten kohteena ovat tyypillisesti vientiä harjoittavat pk-yritykset. Avustusten ja tukien tarkoitus on helpottaa viennin aloittamista tai laajentamista ja näin kannustaa yrityksiä kansantalouden kannalta tärkeään vientitoimintaan.

Myös vakuudet ovat tärkeä osa viennin erityisrahoitusmuotoja, sillä vientiyriyten riskit ovat usein suuremmat kuin pelkästään kotimaassa toimivien yritysten. Suomessa viennin rahoitusta helpottavien vakuuksien myöntämiseen on erikoistunut Finnvera Oyj.

4. PK-YRITYS JA VIENTI

4.1 Pk-yritys käsitteenä

Pk-yrityksillä ja niiden innovatiivisuudella on yhä keskeisempi rooli teollisuutemme rakenteen uudistamisessa ja työllistämisessä. Yritystoiminnan osuus bruttokansantuotteesta on noin neljä viidesosaa. Lähes puolet bruttokansantuotteesta tuotetaan pk-yrityksissä. (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/1998, 21.)

Pienille ja keskisuurille yrityksille löytyy monenlaisia määritelmiä. Tutkimuksessa pienten ja keskisuurten yritysten määritelmänä käytetään Euroopan unionin komission suositusta (96/280/EY). Keskisuuria ovat yritykset,

- joiden palveluksessa on vähemmän kuin 250 työntekijää,
- joiden liikevaihto on enintään 40 milj. Ecu tai taseen loppusumma on enintään 27 milj. Ecu
- ja jotka täyttävät perusteen riippumattomuudesta (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/1998, 21).

Pienen yrityksen määritelmänä on alle 50 työntekijää, liikevaihto enintään 7 milj. Ecu tai taseen loppusumma enintään 5 milj. Ecu ja riippumattomuus. Mikroyrityksessä työntekijöitä on alle kymmenen. ([Http://europa.eu.int/...](http://europa.eu.int/))

Riippumattomia ovat yritykset, joiden pääomasta tai äänivaltaisista osakkeista 25 prosenttia tai enemmän ei ole sellaisten yritysten omistuksessa, jotka eivät ole pk-yrityksiä (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/1998, 21).

Pk-yritykset työllistivät työvoimasta 59,7 % vuonna 1997 ja niiden osuus kaikkien yritysten kokonaisliikevaihdosta oli 51,9 %. Kaikista yrityksistä pienyrityksiä samana vuonna oli 98,9 % ja niiden liikevaihto muodosti 35 % kaikkien yritysten

liikevaihdosta ja työllistivät 43,6 % yritysten työvoimasta. Keskisuuria yrityksiä oli 0,9 % yrityksistä. Ne muodostivat 16,2 % kaikkien yritysten henkilöstöstä ja 16,9 % liikevaihdosta. Maassamme toimi 213 230 liikeyritystä (luku ei sisällä maatiloja) vuonna 1997. (Tilastokeskus, Yritykset 1999:3, 7-9.)

4.2 Pk-sektori osana vientikauppaa

Lähes 80 prosenttia ulkomaankaupan viennistä muodostuu teollisuustuotteista. Teollisten pk-yritysten osuus on tästä noin viidennes. Pk-yritysten välillisen viennin osuuden arvioidaan olevan ainakin yhtä suuri kuin niiden suoran vienninkin. Kokonaisuutena pk-yritysten osuus siis nousee 40 prosenttiin teollisuuden viennistä ja kokonaisviennistä noin kolmannekseen. (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/1998, 23.)

Vertailuna mainittakoon, että vuonna 1991 pk-yritysten osuus teollisuusviennistä oli 23,3 % (Luostarinen, Korhonen, Jokinen ja Pelkonen 1994, 15).

Pk-yritykset ovat edelleen pääosin suuntautuneet kotimarkkinoille, jotka ovat kuitenkin monille yrityksille liian pienet. Uusien markkinoiden avautuminen ulkomailla tarjoaa myös kasvumahdollisuuksia pk-yrityksille. (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 1/1996, 23.)

Suoran viennin lisäksi useat pk-yritykset toimivat vientiyritysten alihankkijoina ja komponenttien toimittajina. Yrityksen asiakkaan lisätessä vientiään tai laajentaessaan tuotantoaan ulkomailla myös yrityksen asemaan voi tulla muutoksia. Monikansallisten yritysten ollessa kyseessä pk-yritysten alihankinta saattaa ulottua koskemaan myös päähankkijayrityksen muiden maiden yksiköissä tapahtuvaa tuotantoa.

Pk-yritysten osaaminen kohdistuu tällä hetkellä erityisesti valmistukseen ja tuotekehitykseen. Yritysten kansainvälistyminen edellyttää kuitenkin liikkeenjohdollisten taitojen, kansainvälisen kommunikaation ja markkinoinnin osaamisen edelleen vahvistamista. Pk-yritykset voivat lisätä resurssejaan ja lievittää

taitotietoon liittyviä puutteitaan myös keskinäisellä yhteistyöllä. Yhteistyö voi olla yritysten liittoutumista tai verkostoitumista keskenään. Verkostoitumisen muotoja ovat joko pk-yritysten keskinäinen tai suurten ja pk-yritysten välinen yhteistyö hankinnoissa ja vientiponnisteluissa sekä sopimus pohjainen työnjako.

Rahoitusongelmat rajoittavat usein pk-yritysten kasvua ja kansainvälistymistä. Erityisesti nopeasti kasvavat pk-yritykset ovat kohdanneet vaikeuksia investointiensa rahoittamisessa. Pk-yritysten rahoitusta toisinaan vaikeuttaa se, että ne ovat usein huonosti tunnettuja, velkaisia ja vasta siirtymässä kansainvälisille markkinoille. Kasvavien pk-yritysten investointitarpeet ovat suhteessa tuotantoon suurempia kuin vakiintuneen toiminta-asteen saavuttaneilla yrityksillä.

Hyvin kapeaan tuotesegmenttiin keskittyvän innovatiivisen yrityksen on hyödynnettävä mahdollisimman nopeasti maailmanmarkkinoiden kysyntä kattaakseen kiinteät tuotekehityskustannuksensa. Kansainvälistymisen lisäkustannukset merkitsevät entistä suurempia pääomapanoksia yhä varhaisemmassa vaiheessa kasvuhakuisiin yrityksiin. (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 1/1996, 23.)

Pk-yrityksen rahoituksen vaatimuksia lisää myös, että teknologinen kehitys lyhentää tuotesykliden pituutta. Yrityksen täytyy toimia entistä nopeammin ehtiäkseen hyötymään tuotekehityksestään.

Ulkoista rahoitusta tulisi saada kilpailukykyisillä ehdoilla jo toiminnan varhaisessa vaiheessa, jotta kasvumahdollisuudet voitaisiin käyttää hyväksi. Reaalivakuuksien vähyys on pk-yrityksille erityinen ongelma. Kasvuyrityksen investointipanokset kohdistuvat usein tutkimus- ja kehitystoimintaan ja osaamiseen, joiden reaalivakuusarvo on vähäinen. (KTM:n työryhmä- ja toimikuntaraportteja 1/1996, 24.)

4.3 Vientirahoituksen liittyvät riskit

4.3.1 Yleistä

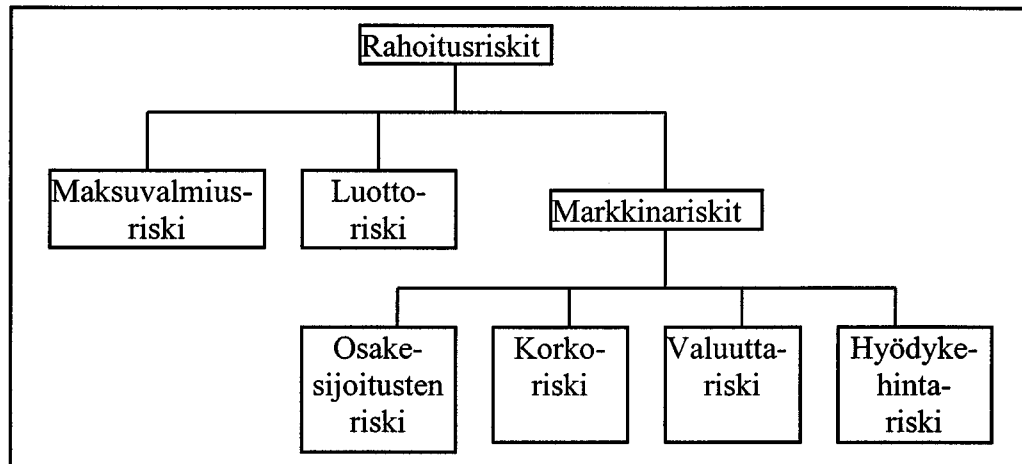
Riskille on olemassa monia määritelmiä. Suomen Standardisoimisliiton (ks. Pulkkinen 1998, 183) mukaan riski merkitsee haitallisen, vahinkoa aiheuttavan tapahtuman muodostaman vaaran suuruutta. Muita Pulkkinen löytämiä määritelmiä ovat menetyksen mahdollisuus ja tappionuhka. Kuten määritelmistä ilmenee, sisältyy riskiin kaksi keskeistä elementtiä, ensinnäkin vahingolliset tapahtumat ja toisaalta epävarmuus niiden toteutumisesta. (Pulkkinen 1998, 183.)

Talusteoriassa erotetaan riski ja todennäköisyys. Riski määritellään usein mahdollisuudeksi poiketa odotetusta tapahtumasta/tuloksesta eli riski on yllätysmomentti. Riski on suuri silloin, kun on pieni todennäköisyys, että sattuu suuri tappio. Kun viejät ja vakuutusantajat puhuvat huonosta riskistä, sillä tarkoitetaan sitä, että kaupalla on suuri todennäköisyys päättyä tappioon tai on hyvin todennäköistä, että vastapuoli ei pysty maksamaan velkojaan. (Kahane 1986, 274.)

4.3.2 Kaupalliset ja rahoitusriskit

Kaupallisia riskejä ovat mm. ostajan maksukyvyttömyys ja maksuhaluttomuus. Kaupallisia riskejä voitaneen kutsua myös vastapuoliriskeiksi. Rahoitusriski ei vastaavasti ole yhtä lyhyesti selitetty. Suppeassa rahoitusriskin tarkastelussa on kyse vain rahoituksen riittävyyden turvaamisesta (Uusi-Rauva 1998, 203). Laajan tulkinnan mukaan rahoitustoiminnon vastuualueen piiriin kuuluvat riskit ovat taloudellisia ja ne voidaan esittää seuraavasti:

KUVIO 4 Yrityksen rahoitusriskit (Uusi-Rauva 1998, 203)

Maksuvalmiusriski tarkoittaa, että käytettävissä oleva rahoitus ei kata tarvetta eli toiminta voi päättyä maksukyvyttömyyteen. Luottoriskiä esiintyy asiakkaille tapahtuvan luottomyynnin ohella sijoitustoiminnassa ja johdannaisinstrumenteissa. Markkinariskeistä korko- ja valuuttariskejä sisältyy myös osakesijoituksiin. Hyödykehintariski johtuu siitä, että markkinariskien suojausinstrumentit ja -strategiatavat ovat varsin samanlaisia riippumatta siitä, onko kyseessä raha tai jokin muu hyödyke, jolla on aktiiviset markkinat. Rahoituksen alueella tunnistettuja riskejä voidaan käsitellä välttämällä, vähentämällä, siirtämällä ja kantamalla. (Uusi-Rauva 1998, 204.)

Lähtökohtana riskien hallinnalle on rahoitusriskien tunnistaminen. Rahoitusportfolio on hahmotettava kokonaisuutena ja on pyrittävä huomaamaan myös eri riskien mahdollinen vuorovaikutus. Esimerkiksi yksittäisten lainojen tai maksuehtojen riskin hallinnalla ei ole paljonkaan merkitystä, jos ei tunneta koko salkkuun liittyviä riskejä. Riskit voidaan jakaa puhtaisiin ja spekulatiivisiin. Puhtaisiin riskeihin liittyy ainoastaan tappion vaara, mutta ei mahdollisuutta hyötyä. Spekulatiiviseen riskiin liittyvät sekä tappion että hyödyn mahdollisuudet. Luontevaa yritykselle on ottaa suurimmat riskit niillä alueilla, jotka se parhaiten hallitsee. (Uusi-Rauva 1998, 205.)

Tästä eteenpäin keskitytään vain oleellisesti vientirahoitukseen liittyviin riskeihin, joita ovat luotto-, korko- ja valuuttariskit.

Luottoriskille yritys altistuu myydessään velaksi asiakkailleen ja myöskin vastapuoliriskinä sijoittamisessa ja johdannaisinstrumenteissa. Häiriöttömän ja riskittömän maksuliikenteen tunnusmerkkejä ovat liiketapahtumista johtuva rahojen viiveetön siirtyminen sekä rahanliikkeitä koskevan tiedon saamisen viiveettömyys. Puhtaat maksunvälitystoimet ovat tavanomaisia vakiintuneissa ja luottamuksellisissa kauppasuhteissa. Tilapäisissä ja riskipitoisissa kauppasuhteissa suojan tarve korostuu. On pyrittävä varmistamaan, että toinen osapuoli on täyttänyt osaltaan sopimuksen ennen kuin saa maksun tai ostamansa hyödykkeen. Osapuolten suojaa voidaan lisätä dokumenttimaksujen avulla, jolloin ostaja ei saa ostamaansa hyödykkeeseen oikeuttavia asiapapereita ennen hyödykkeen maksamista. Vastaavasti myyjä ei saa maksua ennen kuin on dokumentein osoittanut toimittaneensa kaupan kohteena olevat hyödykkeet. (Uusi-Rauva 1998, 209-210.)

Rahoituksen keskeinen kustannus on korko. Korko voidaan sopia joko kiinteäksi tai vaihtuvaksi. Vaihtuva korko sidotaan laina- tai talletussopimuksessa sovittuun viitekorkoon. Myös kiinteiden korkojen käyttö voi osoittautua riskipitoiseksi ratkaisuksi. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun lainasalkun korot ja markkinakorot joutuvat epäsuhtaan markkinakorkojen painuessa huomattavasti alaspäin. Mutta erityisesti korkoriskin voi katsoa toteutuvan silloin, kun käytettyjen markkinakorkojen liikkeet vaikuttavat suoraan lainojen korkoihin. Tällaiseksi tilanne muodostuu, kun lainakanta on vaihtuvakorkoinen ja markkinakorot kääntyvät nousuun.

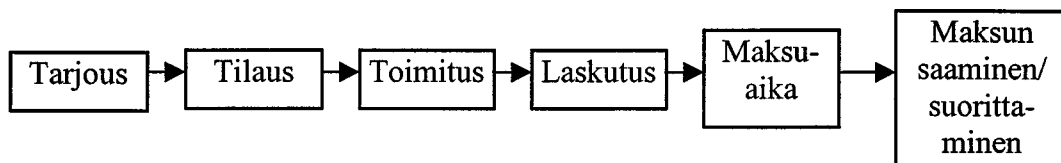
Jotta korkoriskeiltä voi suojautua, täytyy omata näkemystä tulevasta korkokehityksestä. Tulevaa korkokehitystä voidaan yrittää ennustaa kulloistenkin talouden tilaa koskevien tietojen ja ennusteiden pohjalta. Korkoriskejä voidaan pienentää hajauttamalla rahoitusta vaihtuva- ja kiinteäkorkoisiin osiin. Korkoriskien hallintaan on kehitetty myös monia erilaisia johdannaisinstrumentteja. Tällaisia instrumentteja ovat mm. korkotermiini, korkoswap ja korko-optio. Yksittäisen luoton kohdalla myös korkokattojen ja korkolattioiden asettaminen ovat käyttökelpoisia toimintatapoja. (Uusi-Rauva 1998, 213-215.)

Valuuttariskit voidaan jakaa Virolaisen ja Tuomisen (1998, 173) mukaan tapahtumariskeihin ja liiketaloudellisiin riskeihin. Tapahtumariski tapahtuu

valuuttamääräisen sopimuksen syntyhetken ja todellisen maksutapahtuman välillä. Riskin aiheuttajana on epävarmuus valuuttakurssin muutoksista. Yleinen liiketaloudellinen riski taas kohdistuu tulevaisuudessa saavutettavaan taloudelliseen tulokseen, joka saattaa heikentyä, kun valuuttakurssien vaihtelut muuttavat kilpailuasetelmaa.

Valuuttariskiä voidaan kuvata riskiperiodin avulla. Riskiperiodi alkaa yleensä jo ennen kuin vaikutukset näkyvät liikekirjanpidossa.

KUVIO 5 Ulkomaanrahan määräisen liiketoimen riskiperiodi (Uusi-Rauva 1998, 216)

”Riskienhallintakeinoina voidaan nähdä yleensä neljä menettelytapaa

- riskin hyväksyminen eli täysi suojaamattomuus: tämä voi johtua joko tietämättömyydestä tai riskien pienuudesta, toisaalta yritys voi odottaa valuuttakurssien olevan edullisia valuuttaposition erääntymishetkellä
- riskin karttaminen eli täysi suojautuminen: yritys suojautuu ja kattaa kaikki valuuttavelkansa järjestelmällisesti esim. terminoimalla
- kurssivoiton maksimointi eli valikoiva suojautuminen: yritys suojautuu kurssiriskeiltä valikoivasti ja asteittain sen perusteella, mikä sen käsitys valuuttojen kurssikehityksestä on
- spekulatio: spekulatiivisella valuuttakaupalla pyritään saamaan voittoa suotuisasta kurssikehityksestä (Virolainen & Tuominen 1998, 173).

4.3.3 Poliittinen riski

Poliittisen riskin käsitteelle ei ole olemassa yleispätevää määritelmää. Siitä kuitenkin vallitsee yhteisymmärrys, että kyseessä on poliittisen tapahtuman seuraus. (Korbin 1979, 67).

Poliittiset riskit ovat ostajan maasta johtuvia, eivätkä ostaja ja viejä voi niihin vaikuttaa (Finnvera-esitys). Riskiä vastaan on vaikea suojautua enää siinä vaiheessa, kun toimitus on suoritettu tai projekti on aloitettu. Kohdemaasta voi estää suoritusten saannit, pakkolunastaa tai muuten hankaloittaa toimintaa. (Megginson 1997, 264.)

Poliittisella riskillä tarkoitetaan siis kohdemaasta eli isäntämaasta aiheutuvaa riskiä, joka vaikuttaa hankkeen taloudelliseen kannattavuuteen. Poliittiset riskit määritellään kohdemaan taloudellisista, poliittisista tai kulttuurisista erityispiirteistä syntyviksi vaikutuksiksi yrityksen ulkomaantoimintoihin. Määritelmän ulkopuolelle jäävät sekä luonnonmullistukset että vahinkoriskitkin. Normaali liiketoimintaan liittyvä kaupallinen riski, kuten kova hintakilpailu, ei myöskään sovi määritelmään. (Sillanpää 1998, 97, 100-101.)

Nagyn (1984, 2) mukaan ulkomaiseen investointiin suoraan kohdistuvaa riskiä kutsutaan tavallisesti poliittiseksi riskiksi, koska riskin aiheuttajana on yleensä poliittiset tapahtumat. Poliittinen riski on altistumista ulkomailla olevan omaisuuden tai liiketoiminnan tappiolle, joka aiheutuu ainakin jossain määrin sijaintivaltion hallituksen vaikutuspiirissä olevista tapahtumista. Lisäksi Nagyn mukaan poliittisille riskeille on ominaista, että niiden syyt eivät ole markkinatekijöiden, markkinavoimien tai yksittäisten henkilöiden vaikutuspiirissä.

Overholtin (1982, 31) mukaan poliittisen riskin toteutuessa uhatuiksi voivat joutua:

- 1) yrityksen varallisuus (kansallistaminen, palkkaleikkaukset, inflaatio, indeksoinnit, omistamissäännöt, patentti- ja tekijänoikeusrikkomukset, tiedonhaltuunotto)
- 2) työn järjestely (byrokratia, lupien epääminen, viranomaisten päättämättömyys, sota, rikollisuus, kapinat, paikallisten lisääminen yritysjohtoon)
- 3) markkinat (heikkenevä taloudellinen ympäristö, heikko kasvu, vientirajoitukset, tuettu kilpailu, vientitukimuutokset, markkinoinnin kansallistaminen)
- 4) toiminnot (työvoimapula, tuontirajoitukset, paikallisen tuotannon suosiminen, vientikiellot, tuotantokatot, työkiista, huonotasoiset työntekijät, kotiuttamisen estäminen, korruptio). (Sillanpää 1998, 102.)

5. VIENTIRAHOITUS

5.1 Yleistä

Viennin rahoituksen erityisasema on muuttunut rahamarkkinoiden kehityksen myötä. Valuuttaluottojen käyttömahdollisuus on laajentunut koskemaan muutakin kuin vientiteollisuutta. Suomen Pankki lopetti 1988 omat viennin tukemiseksi tarkoitetut rahoitusmuotonsa niiden käytön nopean vähentymisen takia. Koska rahoitus tapahtuu enenevässä määrin markkinaehtoisesti, on pankkien asema viennin rahoituksessa merkittävä. Valtion varoin tuetun ns. subventoidun viennin rahoituksen merkitys on vähentynyt.

5.2 Avustukset

Yritysten kansainvälistymisen tukeminen, KTM/Työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskusten) yritysosastot

Kansainvälistymistuki on tarkoitettu vientitoimintaansa aloitteleville tai vahvistaville pk-yrityksille, joilla on riittävät edellytykset kannattavaan vientitoimintaan. Tuen suuruus voi olla enintään 50 % hyväksyttävistä kustannuksista. Hyväksyttäviksi kustannuksiksi katsotaan mm. ulkopuoliset koulutus- ja asiantuntijapalvelut, markkinaselvitykset, esittelyaineistot, matkakustannukset, patentointi tai mallisuojaus ulkomailla, uuden vientihenkilön palkkaus jne. (TE-keskus -esite.)

Kehittämistuki pk-yrityksille, Työvoima- ja elinkeinokeskusten (TE-keskusten) yritysosastot

Kehittämistuen tavoitteena on kilpailukyvyn parantaminen ja kansainvälistymisen edistäminen. Tukea voidaan myöntää tuotannon, tuotteiden, liikkeenjohdon tai markkinoinnin kehittämishankkeisiin. Tuettavia kustannuksia ovat mm. ulkopuoliset asiantuntijakustannukset, tuotekehitystyön raaka-aineet ja puolivalmisteet sekä

palkat eräiltä osin. Tuen määrä voi olla tuotekehityshankkeissa enintään 40 % ja muissa hankkeissa enintään 50 %. (TE-keskus -esite.)

5.3 Lainat ja erityisrahoitus (FIDE Oy)

FIDE Oy on valtion osakeyhtiö, joka on aloittanut toimintansa 1.1.1997. Yhtiö on perustettu julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasausyhtiöstä säädetyllä lailla (1120/97) ja sen toimintaa säätelee laki julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasauksesta (1119/97). Vuoden 1999 alusta FIDE on ollut Finnvera Oyj:n tytäryhtiö ja sillä on kansainvälisten sopimusten mukainen Export Credit Agency (ECA) status.

Hallinnoimalla korontasausjärjestelmää ja kehittämällä viennin rahoitusta FIDE Oy tarjoaa yrityksille ja luottolaitoksille kansainvälisesti kilpailukykyisen mahdollisuuden OECD-ehtoihin vientiluottoihin. FIDE antaa korontasaustarjouksia yrityksille ja luottolaitoksille sekä tekee korontasaus sopimukset kotimaisten ja ulkomaisten luottolaitosten kanssa. OECD-ehtoisesta viennin rahoituksesta ovat korontasausjärjestelmän ulkopuolella enää sekaluotot. Sekaluotoilla tarkoitetaan kehitysmaiden korkotukiluottoja, jotka ovat hyvin pehmeäehtoisia, jopa nollakorkoisia lainoja. (Larjavaara 1998, 16-17.)

FIDEn tehtävänä on neuvoa yrityksiä viennin rahoituksessa ja osallistua viennin rahoituksen kansainväliseen yhteistyöhön etenkin OECD:ssä ja EU:ssa.

OECD:n vientiluottosopimukseen perustuva julkisesti tuettujen vientiluottojen rahoitusjärjestelmä eli OECD Consensus (OECD Arrangement on Guidelines for Officially Supported Export Credits) on voimassa lähes kaikissa investointitavaroita vievissä teollisuusmaissa (Larjavaara 1992, 350). Vientiluottokonsensus on epävirallinen *gentlemen's agreement*, joka tuli voimaan vuonna 1978 (OECD 1990). Sopimus määrittelee vientiluottojen ja -takuiden ehdot, kuten maksimiluottoajat, minimikorot ja takuumaksujen yleisen tason (Larjavaara 1998, 16 & ITC 1998, 51-52).

Rahoitusmarkkinoiden kehittymisen myötä ja valuuttapulan poistuttua on viennin rahoituksessa yleistymässä avoimeen pankkikilpailuun perustuva korontasausjärjestelmä suoran luotonannon asemasta. Avoimeen pankkikilpailuun perustuva korontasausjärjestelmä mahdollistaa markkinoiden täysimääräisen hyödyntämisen OECD-ehtoisessa viennin rahoituksessa.

Korontasausjärjestelmä

FIDEn korontasausjärjestelmän avulla kotimaiset ja ulkomaiset "investment grade"-tason luotto- ja rahoituslaitokset voivat myöntää OECD-ehtoisia vientiluottoja ja näin vientiteollisuus pääsee hyödyntämään mahdollisimman hyvin sekä kotimaisten että ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten osaamisen viennin rahoituksessa eli korontasausjärjestelmä tuo pankkikilpailun OECD-ehtoiisiin vienti- ja alusluottoihin. Korontasaus sopimukset FIDE tekee yhteistyösopimuksen tehneiden luotto- tai rahoituslaitosten kanssa. (Larjavaara 1998, 17.)

Järjestelmässä luotto- tai rahoituslaitos antaa asiakkaalleen kiinteäkorkoisen OECD-ehtoisen luoton. Asiakkaan tulee olla suomalaisten tuotteiden tai palvelujen ostaja tai viejä. Kiinteän ja vaihtuvan koron välisen korkoriskin FIDE kantaa maksamalla luotto- tai rahoituslaitokselle yleensä kuuden kuukauden vaihtuvaa korkoa. Luotto- tai rahoituslaitos maksaa FIDElle kyseisen valuutan OECD-korkoa. Luoton luotto- tai rahoituslaitos voi rahoittaa vaihtuvakorkoisella luotonotolla markkinoilta ja ottaa rahoitusriskin omasta lyhyestä rahoituksestaan. OECD-ehtoisen luoton korko on kuukausittain määriteltävä kiinteä CIRR-korko (Commercial Interest Reference Rate).

Luotto- ja rahoituslaitoksille maksettavasta korkotuesta vastaa valtio FIDEn tekemien korontasaus sopimusten perusteella. FIDEn kanssa tehdyt korontasaus sopimukset ovat vakavaraisuuslaskennassa I riskiryhmään (0 %) luettavia eriä. Korontasauksen yhteydessä FIDE ei edellytä julkisen takauksen käyttöä, vaan sallii luotto- ja rahoituslaitosten hoitavan riskinoton edullisimmaksi katsomallaan tavalla. FIDEn noudattama menettely korontasauksessa on ISDAn (International Swaps and Derivatives Association; Inc.) mukainen.

FIDEn kanssa yhteistyösopimuksen tehneet luotto- ja rahoituslaitokset, viejäyritykset tai ostajat voivat hakea korontasausta. Viejät voivat heti kaupallisten neuvottelujen alkuvaiheessa ottaa yhteyttä FIDEn ja hyödyntää FIDEn palveluja tarjouta suunnitellessaan ja varmistaa jo tarjousvaiheessa kiinteäkorkoisen vaihtoehdon kaupalleen. Luotto- ja rahoituslaitokset voivat hakea korontasausta joko asiakkaansa puolesta tai esimerkiksi järjestäessään rahoituspakettia projektiviennissä.

FIDE hallinnoi Suomen OECD-ehtoista korontasaukseen perustuvaa vientiluottojärjestelmää. OECD-luottoja myönnetään pääomatavaroiden, konsultti- ja suunnittelupalvelujen viennin, projektiviennin ja viennin luonteisen leasingin rahoittamiseen, jos kaupan tavanomaiset rahoitusehdot vaativat vähintään kahden vuoden luoton. FIDEn hallinnoimat vientiluotot voidaan jakaa standardiehtoisiin vientiluottoihin, projekti- ja alusrahoitukseen.

Korontasauksen avulla rahoitus on mahdollista järjestää joustavasti perinteisiin vientiluottojärjestelyihin verrattuna, koska pankkien kansainvälinen kilpailuttaminen on mahdollista. Myös vapaus yhdistää OECD-ehtoinen rahoitus joko valtion vientitakuuseen tai toimia pankin omalla riskillä on etu, jota ei ole tarjolla Suomen lisäksi monessakaan maassa. Joustavuus toimia rahoitusneuvotteluissa kilpailutilanteen vaatimusten ja käänteiden mukaisesti voi olla keino, jolla kauppa saadaan. (Larjavaara 1998, 17.)

Korontasausjärjestelmän heikkous verrattuna vientiluottolaitosten suoraan luotonantoon tai jälleenrahoitukseen on, ettei pankkeja voida velvoittaa rahoittamaan kaikkia kohteita, elleivät ne saa siitä riittävää korvausta. Jotta viennin rahoitus voidaan järjestää parhain OECD-ehdoin, valtion on tarjottava pankeille riittävä palkkio riskin ja tehtävien katteeksi. (Larjavaara 1998, 17.)

Standardiehtoiset vientiluotot

OECD:n vientiluottokonsensusuksessa määritellään luottojen vähimmäiskorot, enimmäisluotto-osuudet ja -ajat sekä kuoletusten alkamisajankohta. Ostajamaat on luokiteltu kahteen maaluokkaan kansantuotteen mukaan. Ensimmäiseen maaluokkaan kuuluvat suhteellisen rikkaat maat ja toiseen maaluokkaan köyhemmät maat. Köyhemmille maille voidaan myöntää pidemmät luottoajat. Luottoaika riippuu

kauppahinnasta, kohdemaasta ja kaupan kohteesta. Enimmäisluottoajat toimitusajankohdasta laskettuna ovat rikkaammille maille 5 vuotta (erityistapauksissa 8,5 vuotta) ja köyhemmille maille 10 vuotta. (Larjavaara 1988, 24-25.)

OECD-luottojen etuna on, että

- korontasaustarjous annetaan sitovana neljäksi kuukaudeksi kerrallaan. Tarjouksessa vahvistetaan luoton keskeiset ehdot, kuten mm. enimmäiskorko ja kuoletusohjelma luoton nostoajankohdasta riippumatta.
- Yleensä kauppasopimuksen synnyttyä korko lukitaan. Rahoituksen enimmäiskustannukset ovat selvillä pitkänkin toimitusvaiheen ajan. Tämä vähentää kauppiaan liittyviä rahoitusriskejä.
- Korko on kiinteä sen lukitsemisesta takaisinmaksuajan päättymiseen. Valuutasta ja luottoajasta riippuen korkotuki saattaa olla huomattavaakin.
- OECD-ehtoiset vientiluotot myönnetään toimituksen jälkeisinä luottoina. Korontasaus voi kohdistua myös valmistusaikaiseen rahoitukseen kustannuskertymää vastaavasti.

Korontasausjärjestelmän piiriin hyväksyttävien OECD-luottojen ehtoina on, että luotonsaajana on viejä, ostaja tai ostajan pankki. Käteisosuuden on oltava vähintään 15 % kauppahinnasta ja se on maksettava toimitukseen mennessä. (Kuhn, Horvath & Jarvis 1995, 42.) Luottovaluutaksi kelpaavat Suomen markka, muut kansainvälisen kaupan päävaluutat ja kyseiselle kaupalle luonnollinen valuutta. Luoton määrä voi olla enintään 85 % prosenttia kauppahinnasta. Ulkomaisten kustannustekijöiden huomattava osuus voi alentaa luotto-osuutta. Luoton nosto tapahtuu kustannuskertymää vastaavasti, valmistusaikana ja toimituksen jälkeen. Kuoletus hoidetaan puolivuotiserinä, joista ensimmäinen kuuden kuukauden kuluttua toimituksesta. Korko on kiinteä ja se määräytyy luottoajan ja luottovaluutan mukaan. FIDE perii korontasaustarjouksesta ja sen uusimisesta käsittelymaksua ja varauspalkkiota luottoasiakirjan allekirjoittamisesta. Vakuutusjärjestelyistä vastaavat FIDEn kanssa yhteistyösopimuksen tehneet pankit. Jotta korontasaus sopimuksen voi saada on kotimaisuusasteen oltava yleensä vähintään 60 %. (FIDÉ Oy -esite.)

Projektirahoitus

Projektirahoitusta voi käyttää hankkeisiin, joissa hanke on erillinen yhtiö, jonka tulonmuodostuksella katetaan rahoituskustannukset ja luottojen takaisinmaksut. Lainojen pääasiallisena vakuutena on yhtiön varallisuus. Projektirahoituksen säännöissä sallitaan hankkeen kassavirtojen mukaiset joustavat lainaehdot ja niihin perustuva korontasaus. Luotto on nostettavissa valmistusaikana ja sen takaisinmaksuerien suuruus ja ajoitus voidaan valita suhteellisen vapaasti projektin vaatimusten mukaan, kunhan ei ylitetä luoton keskimääräistä 5,25 - 7,25 vuoden takaisinmaksuaikaa.

Jos keskimääräinen takaisinmaksuaika on enintään 5,25 vuotta on maksuerien ajoitus ja suuruus muutoin vapaasti määrättävissä. Keskimääräisen takaisinmaksuajan ollessa yli 5,25 vuotta, mutta enintään 7,25 vuotta, tulee ensimmäisen takaisinmaksun tapahtua viimeistään kahden vuoden ja viimeisen viimeistään 14 vuoden kuluttua luottoajan alusta. Tämä vaihtoehto tosin on mahdollinen ainoastaan tehtäessä vientiä muihin kuin kaikkein teollistuneimpiin maihin. Projektirahoitukseen ja standardiehtoiisiin vientiluottoihin sovelletaan CIRR-korkoja. (FIDE Oy -esite.)

5.4 Rahoituslaitosten tarjoamat vientirahoitusmuodot

5.4.1 Yleistä

Maksutapaa valitessaan viejä pohtii ensisijaisesti ulkomaankaupan mukanaan tuomia riskejä ja keinoja, miten voisi niiltä suojautua. Suurin riski viejälle on ostajasta johtuva luottoriski eli maksukyvyttömyys ja maksuhaluttomuus. Lisäksi mietittävää riittää ostajan toimintaympäristöstä johtuvasta riskistä eli maa- ja pankkiriskistä. Ongelmat korostuvat, jos kauppasuhde on uusi ja kauppakumppanusten välillä on suuri maantieteellinen etäisyys tai kulttuurillinen ero.

Kun yritys hakee vientirahoitusta, niin ensiksi tutkitaan kohdeyrityksen rahoitustulos ja katsotaan sen omavaraisuutta, jonka jälkeen tehdään toiminnanarviointi. Määritellään yrityksen luottokelpoisuutta ja varmistutaan, ettei yrityksellä ole maksuhäiriöitä, jonka jälkeen prosessi siirtyy eteenpäin. (Haanpää, 14.04.2000.)

Rahoituslaitosten tarjoamat vientirahoitusmuodot jaetaan valmistuksenaikaiseen ja toimituksen jälkeiseen viennin rahoitukseen. Eri rahoituslaitoksilla on hieman toisistaan poikkeavat tuotteet, joten tässä tutkimuksessa käydään läpi ainoastaan Meritan ja Leonian tarjoamia vientirahoitusmuotoja. Jaottelu valmistuksenaikaisiin ja toimituksen jälkeisiin viennin rahoitusmuotoihin on kuitenkin tehty Meritan tarjoamien tuotteiden mukaan.

Leonia pankin yleisimmin käytetty vientirahoitusmuoto on ulkomaanperittävä (dokumentary collection). Kyseessä on varsin yksinkertainen tuote, jossa pankki ei ota vastuuta, vaan ainoastaan asiakirjat kulkevat pankkien kautta. Ulkomaanperittävää käytetään yleensä kaupankäynnissä Välimeren maiden kanssa ja laivatoimituksissa. Kuljetusasiakirjana on konossementti. Ostajan pankki luovuttaa asiakirjat ostajalle vain maksua tai vekselin hyväksymistä vastaan ja saa pankista konossementin. Ulkomaanperittävä ei ole pankille vastuutuote, joten asiakas saa sen helposti. Pankki perii palkkion tekemästään työstä. (Haanpää, 14.04.2000.) Ulkomaanperittävän etuja on sen yksinkertaisuus eli sen käytössä ei juuri ilmene ongelmia. Valuuttariskinkin voi välttää käymällä kauppaa omaan valuuttaan ja Euron

käyttöönotto on myös etu, koska ulkomaanperittävää käytetään etupäässä Välimeren maihin suuntautuvassa kaupassa.

Haastatelluille yrityksille oli yhteistä, että kaikissa pyrittiin tekemään mahdollisimman suuri osa vientikaupasta ennakkomaksukauppana. Toinen suosittu vientirahoitusmuoto oli remburssi. Rummakko Oy poikkesi muista haastatelluista siinä, että yritys käytti vientikaupassa myös paljon laskutusta. Rummakolle tyypillinen vientitapahtuma oli 10 000 - 20 000 markan suuruinen, kun muissa yrityksissä yksittäinen vientikauppa oli yleensä markkamääräisesti huomattavasti suurempi. Markkamäärältään pieni vientitapahtuma luonnollisesti rajoittaa esimerkiksi remburssi käyttöä, koska remburssin minimikustannukset ovat yli 1000 markkaa remburssia kohden (Vatanen, 12.05.2000).

Rahoituslaitosten tarjoamaa toimituksen jälkeistä rahoitusta ei käytetty kuin yhdessä haastatelluista keski-suomalaisista yrityksistä ja sielläkin siihen turvaututtiin äärimmäisen harvoin. Yleensäkin pankkien tarjoamat vientirahoitusmuodot koettiin joko liian kalliiksi tai sitten asiakkailta oli rahat jo valmiina, jolloin luototusta ei tarvinnut miettiä. Yleisestikin ottaen haastatelluissa yrityksissä oli niin hyvä taloudellinen tilanne, että yritykset pystyivät ajamaan omalla kassavirrallaan.

5.4.2 Valmistusaikainen rahoitus

Valuuttaluotto

Valuuttamääräisen rahoituksen käytölle on ollut kolmenlaisia perusteita. Ensimmäinen nyt jo käytöstä poistunut luotonsäännöstelyjärjestelmä ohjasi yrityksiä ulkomaisen rahoituksen käyttöön. Kun markkaluottoja ei ollut riittävästi saatavilla, rahoitustarvetta tyydytettiin ottamalla valuuttamääräistä luottoa. Toinen peruste on, että valuuttaluotot ovat olleet kustannuksiltaan houkutteleva vaihtoehto silloin, kun markkaluottojen korot ovat olleet korkeat. Kolmas ja tärkein peruste on, että valuuttamääräistä velkaa pitämällä voi vähentää valuuttariskiä. Tällöin valuuttakurssin mahdollisen laskun aiheuttama vientisaamisten markka-arvon lasku kompensoituu valuuttavelan markka-arvon laskulla. Tosin myös valuuttavelan markka-arvon mahdollinen nousu kompensoituu valuuttasaatavien markka-arvon nousulla. (Karmila 1989, 143.)

Valuuttaluottojen kustannukset koostuvat luottovaluutan jälleenrahoituskorosta, asiakasmarginaalista sekä toimitusmaksuista ja -palkkioista. Valuuttaluotot jaetaan lyhyt- ja pitkäaikaisiin. Lyhytaikaisen valuuttaluoton laina-aika on korkeintaan vuosi ja korko on kiinteä koko luoton ajan ja se sopii esimerkiksi käyttöpääoman tai kausivaihtelun rahoitukseen. Usein yritykset tarvitsevat toistuvaa ja lyhytaikaista luototusta. Silloin paras vaihtoehto on limiittimuotoinen rahoitus, jolloin sovitusta limiitistä saa nostaa lyhytaikaisia valuuttaluottoja tarpeen mukaan. Pitkäaikaisen valuuttaluoton laina-aika on pidempi kuin yksi vuosi. Sen korko on joko kiinteä tai vaihtuva ja korkokauden yleisin pituus on kolme kuukautta. Vaihtuvakorkoisen luoton saa tarvittaessa muuttaa kiinteäkorkoiseksi korkokauden vaihteessa. (Hautala 1996, 60.)

Vakuuksina valuuttaluotoissa voidaan käyttää luotonantajan hyväksymiä esine- ja henkilövakuuksia eli reaalivakuuksia ja takauksia. Tärkein ulkomaan rahoituksen takausmuoto on perinteinen pankkitakaus. Asiakkaalta edellytetään vastavakuuksia, koska kyseessä on pankin sitoumus rahoitus- tai muun sopimuksen täyttämiseksi. (Hautala 1996, 63.)

Remburssi

Remburssi on kansainvälisen kaupan yleisin rahoitusmekanismi (Czinkota, Rivoli & Ronkainen 1989, 524). Yhdenmukaisten remburssisääntöjen (ICC 1993, 14) mukaan remburssilla ja standby-remburssilla tarkoitetaan miten tahansa nimettyä järjestelyä, jossa pankki (avaajapankki) toimiessaan asiakkaan (toimeksiantajan) pyynnöstä ja tämän ohjeiden mukaisesti tai omasta puolestaan sitoutuu maksamaan kolmannelle osapuolelle (remburssinsaajalle) tai tämän määräämälle tai sitoutuu hyväksymään ja maksamaan remburssinsaajan asettamia vekseleitä (asetteita) tai valtuuttaa toisen pankin suorittamaan tällaisen maksun tai hyväksymään ja maksamaan tällaisia vekseleitä tai valtuuttaa toisen pankin negosioimaan vaadittua asiakirjaa vastaan edellyttäen, että remburssin määräykset ja ehdot on suoritettu.

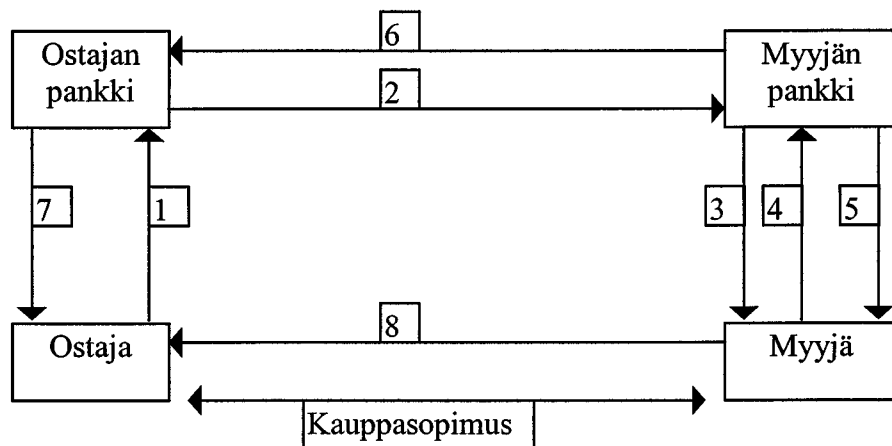
Standby-remburssia käytetään Etelä- ja Pohjois-Amerikassa, missä eivät ”tavalliset” remburssit ole käytössä. Standby-remburssi on remburssimainen pankkitakuu eli pankin maksuvelvollisuus on ehdoton ja irrallaan kauppasopimuksesta. Pankki

maksaa suoritteen heti, kun edunsaaja on esittänyt remburssiehtojen mukaiset asiakirjat. Standby-remburssi on pankille vastuutuote eli yrityksen maksukyky tutkitaan tarkasti. (Haanpää, 14.04.2000.)

Remburssi on myyjälle varmin ulkomaankaupan maksutapa, jos ennakkomaksua ei oteta huomioon. Remburssin käyttö on perusteltua, kun halutaan maksutapaan tiettyä varmuutta. Sen käyttö on luontevaa mm. silloin, kun on kyse uudesta kauppasuhteesta, kun ostomaan taloudelliset tai poliittiset olosuhteet ovat epävakait tai kun kaupan osapuolet sijaitsevat maantieteellisesti kaukana toisistaan. (Halonen 1996, 24.)

Remburssia on monenlaisia. Avistaremburssissa maksu tapahtuu asiakirjoja esitettäessä, kun taas aikaremburssin tarkoituksena on myöntää ostajalle ennalta sovitun pituinen maksuaika. Jos kyseessä on peruuttamaton remburssi, niin kukaan kaupan osapuolista ei voi peruuttaa tai muuttaa sen ehtoja. Peruutettavissa oleva remburssi taas tarkoittaa, että sen ehtoja voidaan muuttaa ennen asiakirjojen esittämistä. Remburssi voi olla myös vahvistamaton tai vahvistettu, sen mukaan, että takaako välittäjäpankki maksun vai ei. Jos kyseessä on vahvistettu ja peruuttamaton remburssi, tulee toimeksiantajan asettaa vahvistajapankille maksun edellyttämä kate tai muu vakuus. (Kavanterä 1992, 126.)

KUVIO 6 Remburssitoimenpiteet (Leonia pankin-esite)

1. Remburssihakemus ostajalta pankille
2. Avaajapankki avaa remburssin ja lähettää sen myyjän pankille
3. Myyjän pankki avisoi remburssin myyjälle
4. Tavarän lähdettyä myyjä esittää asiakirjat
5. Myyjän pankki maksaa/hyväksyy/negosioi, mikäli asiakirjat ovat remburssiehtojen mukaiset
6. Myyjän pankki lähettää asiakirjat avaajapankkiin
7. Avaajapankki luovuttaa asiakirjat ostajalle todettuaan, että ne ovat remburssiehtojen mukaiset
8. Ostaja saa näillä asiakirjoilla tavarän rahdinkuljettajalta.

Osassa haastatelluista yrityksistä remburssin käyttöä pidettiin työläänä ja siitä johtuen sen käyttöä yritettiin jopa välttää (Ahonen, 25.04.2000 & Pulkkinen, 04.05.2000). Remburssin käytöstä seuraa myös kustannuksia avisointi- ja asiakirjapalkkiot ja postituskulut (Vatanen, 12.05.2000). Mitä enemmän yrityksissä käytettiin remburssia, sitä mutkattomammin siihen suhtauduttiin. Kun remburssikauppasta oli muodostunut rutiini, sitä pidettiin varmana ja yksinkertaisena.

Tärkeää on oppia tekemään remburssiin liittyvät asiakirjat kunnolla ja välttämään remburssiin liittyvät kompastuskivet, etteivät saatavat vaarannu (Härkönen, 25.04.2000). Vientiremburssiin liittyviä ongelmia ovat esimerkiksi, että kaupanteon yhteydessä ei ole mietitty minkälainen remburssi avataan, mihin maahan ja pankkiin kyseisessä maassa se avataan. Ehdottoman tärkeää on muistaa, että kauppalaskussa tavarankuvaus on täsmälleen samanlailla kuin avauksessakin. Remburssin käyttö riippuu mm. maantieteellisestä yhteydestä, esimerkiksi Aasiassa remburssi on kauppatapana ja varsinkin uudessa kauppasuhteessa käyttö on suositeltavaa. (Vatanen, 12.05.2000.)

Pankit eivät anna kaikkiin maihin remburssille vahvistusta, johtuen maiden poliittisista ja taloudellisista tilanteista. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Venäjä ja Nigeria. (Vatanen, 12.05.2000.)

Osa islamin uskoisista maista muodostaa mielenkiintoisen kokonaisuuden remburssia ajatellen. Näissä maissa ollaan enemmän muototarkkoja ja uskonto kieltää olemasta velkaa, jolloin remburssin vahvistaminen vaikeutuu. Ongelma on mahdollista yleensä kiertää suomalaisten pankkien hiljaisella vahvistuksella. (Mäkelä, 10.05.2000.)

5.4.3 Toimituksen jälkeisen viennin rahoitus

Laskukäteinen

Laskukäteinen on rahoituspalvelu lyhyen maksuajan viennin rahoitukseen. Laskukäteinen tukee yrityksen vientiä erityisesti silloin, kun ostajat käyvät kauppaa avoimeen tiliin. Laskukäteisessä viejä myy vientisaatavansa rahoituslaitokselle, joka maksaa siirretyistä saatavista jopa 80 % viimeistään siirtoa seuraavana päivänä viejän tilille. Loppuosan saatavista viejä saa ostajien maksettua laskun. Kun saatavat siirretään pankille ne samalla poistuvat viejän myyntisaamisista.

Viejä voi itse valita haluamansa tavaran ostajariskin kattamiseen. Ostajiin liittyvä luottoriski voidaan kattaa ulkomaisen rahoituslaitoksen limiitillä, vakuutusyhtiön luottovakuutuksella ja Finnveran Luottoriskitakuulla.

Laskukäteisen käyttö tarjoaa monia etuja viejälle. Viejä voi tarjota ostajalleen maksuaikaa, mutta saa itse heti suorituksen 80 prosentille laskun määrästä. Toimitus- ja maksuehdot ovat vapaasti viejän ja ostajan sovittavissa. Kun yritys myy saatavan pankille pääsee se eroon valuuttakurssiriskistä, eikä laskukäteinen myöskään sido viejän vakuuksia.

Laskukäteistä kannattaa käyttää, kun myydään avoimeen tiliin, laskujen kappalemäärä on suuri, myönnetty maksuaika on 30-180 päivää ja vienti yli 5 mmk vuodessa. Rahoituskustannus, joka tulee viejän maksettavaksi muodostuu saadun rahoituksen korkokustannuksista ja laskukohtaisesta palkkiosta. Viejä maksaa myös ostajariskin kattamisesta aiheutuvat kustannukset. (Merita -esite.)

Vientikäteinen

Vientikäteinen on rahoitusmuoto lyhyen maksuajan viennin rahoitukseen. Vientikäteinen on erityisesti jatkuvan viennin rahoituksen väline ja takaa suomalaisviejälle käteismaksun. Kyseessä on ostajakohtainen rahoituslimiitti, jonka puitteissa viejä voi myydä pankille vientisaataviaan. Viejä myy ulkomaisen asiakkaan hyväksymän, kauppahintaa vastaavan vekselin pankille ja saa siitä käteissuorituksen, josta on vähennetty pankin kulut. Vastaavasti ulkomainen ostaja saa maksuaikaa ostamilleen tuotteille. Vientikäteinen sopii käytettäväksi, jos on jatkuvaa vientiä samalle ostajalle. (Merita -esite.)

Vientikäteisellä tähdätään suomalaisille vientiyrityksille edullisten kysyntäolosuhteiden jatkuvaan ylläpitämiseen rahoittamalla ostajan liiketoimintaa. Ostaja saa jokaiselle kaupalle sataprosenttisen rahoituksen hyväksytyjen limiittien puitteissa, eikä ostajalta tarvita vakuuksia. Valuutaksi voidaan sopia ostajan paikallinen valuutta ja koska viejä saa käteissuorituksen pankilta, se välttää maksuaikaan liittyvän valuuttakurssiriskin.

Rahoitusaika määräytyy vientituotteiden perusteella. Pääomahyödykkeillä rahoitusaika on enintään kaksi vuotta ja kulutustavaroiden, raaka-aineiden ja varaosien kohdalla enintään 180 päivää. Tuotteiden suomalaisuusasteen pitää olla vähintään 70 prosenttia.

Vientikäteisessä yhdistyy rahoituslaitoksen rahoituspalvelut ja Finnveran lyhyen maksuajan Ostajaluottotakuu. Ostajaluottotakuu kattaa yleensä 85 % kaupallisista riskeistä. Jäljelle jäävälle kauppahinnalle järjestetään tavallisesti muu vakuus. Luottoasiakirjana käytetään vekseliä tai oma vekseliä. Rahoituksen kustannus muodostuu luottovaluutan jälleenrahoituskorosta, pankin rahoituspalkkiosta ja Finnveran takuupalkkiosta. (Merita -esite.)

Vientikäteistä käytettäessä viejä voi käyttää maksuaikaa kilpailukeinona. Vientikäteinen vapauttaa käyttöpääomaa ja säästää vakuuksia eikä rasita pankkilimiittejä. Lisäksi se suojaa myyjää ostajariskiltä. Ostajalle se tarjoaa usein paikallista rahoitusta edullisemman vaihtoehdon.

Vientidiskontto

Vientidiskontto on tarkoitettu pääomatarvikkeiden vientiin. Vietäessä pääomatarvikkeita rahoituksen merkitys kilpailukeinona korostuu. Vientidiskontto takaa viejälle käteissuorituksen heti toimituksen jälkeen, mutta antaa ulkomaiselle ostajalle 2-5 vuotta maksuaikaa. Näin vientiyritys saa vähennettyä ulkomaankaupan riskejä.

Kauppahinnasta vähintään 15 % maksetaan käteisosuutena, loput voidaan rahoittaa. Rahoituksen vakuutena on Finnveran Ostajaluottotakuu, jonka pankki hakee. Jos vienti tapahtuu OECD-maiden ulkopuolelle, tarvitaan usein myös paikallisen pankin pankkitakaus. Ostajaluottotakuu kattaa 85-95 % rahoitettavasta määrästä. Loppuosuudesta sopivat rahoituslaitos ja viejä keskenään.

Luottoinstrumenttina käytetään ostajan hyväksymää vekselisarjaa. Vekselit erääntyvät puolivuositain, jolloin takaisinmaksu ajoittuu tasaisesti usean vuoden ajalle. Vientidiskontto perustuu kiinteään korkoon ja rahoituksen valuuttana voidaan käyttää mitä tahansa vaihdettavaa valuuttaa. (Merita -esite.)

Forfaiting

Forfaiting on rahoitusmuoto, jossa pankki ostaa eli diskonttaa viejältä ulkomaisen ostajan hyväksymän ja ulkomaisen pankin takaaman eli avalisoiman vekselin. Ensimmäisiä variaatioita tästä rahoitusmuodosta käyttivät jo 2000 vuotta sitten

foinikialaiset silkkikauppiat, jotka antoivat luottoa ateenalaisille ostajille. (Ripley 1996, 1-2.)

Forfaitingissä viejä ja rahoituslaitos sopivat luottoaikaan, luoton määrään ja takaisinmaksuun liittyvistä seikoista. Rahoitus on mahdollista räätälöidä viejän ja ostajan tarpeet täyttäväksi. (Ripley 1996, 25.) Tuotteen kotimaisuusasteella ei ole merkitystä. Viejä voi myöntää maksuaikaa ulkomaiselle ostajalle ja silti saada suorituksen pian toimituksen jälkeen.

Myydessään vekselit rahoituslaitokselle viejä vapautuu luottoriskistä kokonaan. Forfaiting ei myöskään sido viejän vakuuksia. Myös valuuttariski vähenee, koska viejä saa suorituksen pian toimituksen jälkeen. Forfaiting on aina kiinteäkorkoinen ja luottodokumenttina käytetään vekseliä.

Forfaiting-luotoilla käydään jälkimarkkinakauppaa, minkä vuoksi luottoasiakirjan eli vekselin pitää olla vapaasti siirrettävissä. Forfaiting-luotto tulee kysymykseen silloin, kun ostajan rahoitusvaatimukset poikkeavat OECD-ehdoista, kun Finnveran takuuta ei saada tai jos rahoituksen hinta saadaan näin alemmaksi. (Merita -esite.)

Vientiluotto

Vientiluotto on suora luotto suomalaisen pääomahyödykkeen ulkomaalaiselle ostajalle. Rahoituksen ehdot on mahdollista räätälöidä tapauskohtaisesti vastaamaan viejän ja ulkomaisen ostajan tarpeita. Rahoituksen pituus voi vaihdella kahdesta kymmeneen vuoteen. Vakuutena käytetään Finnveran Ostajaluottotakuuta ja ostajan pankin takausta. Luottoasiakirjana käytetään lainasopimusta. (Merita -esite.)

Vientiluoton käyttö on mahdollista, kun viedään pääomahyödykkeitä, toimituksia on monta ja ostaja haluaa esimerkiksi vapaavuosia maksuohjelmaan. Viejän edut ovat, että voi tarjota räätälöidyn rahoituspaketin osana kauppaa, koko kauppasumman saa käteissuorituksena ja ostaja maksaa kaikki rahoituksen kulut ja korot.

6. VIENTIKAUPAN TAKAUKSET, TAKUUT JA VAKUUTUKSET

6.1 Finnvera Oyj

Finnvera Oyj on vuoden 1999 alusta toimintansa aloittanut erityisrahoitusyhtiö, joka tarjoaa riskirahoituspalveluja suomalaisille yrityksille kotimaan toimintojen kehittämiseen, viennin edistämiseen ja yritysten kansainvälistymiseen. Finnvera Oyj muodostettiin yhdistämällä Kera Oyj ja Takuukeskus ja on kokonaisuudessaan Suomen valtion omistama.

Organisaationa Finnvera koostuu neljästä liiketoimintayksiköstä ja 15 aluekonttorin muodostamasta kenttäorganisaatiosta. Rakenteella pyritään varmistamaan palvelujen kehittäminen ja tarjoaminen asiakasryhmien tarpeiden mukaisesti.

Liiketoimintayksiköt muodostuvat

- Pienyritystoimintayksiköstä, joka tarjoaa aloittaville yrityksille ja yrityksille, joissa on henkilöstöä alle 10 henkeä, kehittämis- ja riskirahoituspalveluja.
- Pk-yrityслиiketoimintayksiköstä, jonka palvelut on tarkoitettu 10-249 henkilöä työllistäville yrityksille.
- Projektirahoitusliiketoimintayksikkö taas on suunnattu yrityksille, jotka työllistävät 250-499 henkilöä sekä kunnille ja kuntasidonnaisille yrityksille ja yhteisöille.
- Suurasiakasliiketoimintayksikkö palvelee suuryrityksiä ja muita vientiyrityksiä.

Lisäksi Finnvera toimii Euroopan unionin Joint Venture Programme Phare Tacis- ja Joint European Venture Initiative- sekä EIP-rahoituksen välittäjänä. Rahoitukseen ja luottoriskeihin Finnvera tarjoaa takuita kansainvälistyville ja vientikauppaa harjoittaville yrityksille. Kaikki 15 aluekonttoria palvelevat asiakkaita kaikissa riskirahoitustarpeissa. (Finnvera 1/99, 2.) Käytännössä lähes kaikki vientitakuuasiat hoidetaan Finnveran pääkonttorissa.

Finnveran tehtävänä on toimia rahoitusmarkkinoita täydentävänä riskirahoittajana yhteistyössä pankkien ja muiden rahoittajien kanssa. Finnvera kehittää aktiivisesti tuotteitaan täyttämään markkinoilla olevia tai niille jatkossa syntyviä riskirahoituspuutteita. Rahoituspäätökset perustuvat tutkimukseen, jossa on arvioitu yrityksen nykytilannetta, asemaa markkinoilla, toimialan kehitysnäkymiä ja yrityksen tulevaisuuden suunnitelmia. Vientikaupassa rahoitusratkaisut perustuvat vientihankkeen riskien arvioimiseen.

Yritysten kansainvälistymisessä ja viennin rahoituksessa Finnveran päätökset perustuvat mm. kansainvälisten vienti- ja projektirahoituksen asiantuntijoiden tekemiin ostaja-, pankki- ja maatutkimuksiin. (Finnvera 1/99, 2.)

Finnveran nykyisessä tuotevalikoimassa yhdistyvät Keran ja Takuukeskuksen tuotteet eli lainat, takaukset ja **vientitakuut**. Finnvera voi suojata vientikaupan saatavat kaupallisia ja/tai poliittisia riskejä vastaa. Takuita myönnetään niin kulutustavara kuin pääomatavaravientiinkin. (Aktian koulutusmateriaali 1999, 2.)

Vientitakuut kattavat siis kaupallisen ja/tai poliittisen riskin. Vientitakuilla voidaan kattaa laivauksen jälkeistä aikaa koskevat riskit tai, joskin harvemmin, jo valmistusaikaisia riskejä, jotka syntyvät sopimuksen voimaantulon jälkeen. Riskit voivat olla lyhytaikaisella, keskipitkällä tai pitkällä maksuajalla tapahtuvia. (Bowen, Mills & Knight 1986, 138.)

Kulutustavaravientiin takuita myönnetään enintään yhden vuoden maksuajalla myytävien tuotteiden riskiltä suojautumiseen. Luottovakuutus keskittyy ns. poliittisen riskin maihin suuntautuvaan vientiin. Viejälle myönnettäviä takuumuotoja ovat luottoriskitakuu, remburssitakuu ja ostajaluottotakuu. OECD-maihin suuntautuvan viennin kaupallisten riskien vakuuttaminen siirretään perustettavalle uudelle luottovakuutusyhtiölle. Pääomatavaraviennissä yli vuoden maksuajalla tapahtuvan viennin takuissa riskin kohteena on yleensä ulkomainen asiakasyritys tai pankki. Mahdollisia takuumuotoja ovat ostajaluottotakuu, investointitakuu ja luottoriskitakuu. (Finnvera -esitteet.)

Takuukate on 85-100 % riippuen takuusta. On kuitenkin huomattava, että EU-komission antaman määräyksen mukaisesti Finnvera Oyj ei voi vakuuttaa alle kahden vuoden luottoajalla tapahtuvan viennin riskejä EU ja muihin OECD-maihin (poikkeuksena Puola, Tsekin tasavalta, Unkari, Turkki, Meksiko ja Etelä-Korea). Riskien vakuuttamisesta läntisiin teollisuusmaihiin vastaavat luottovakuutusyhtiöt, kuten esimerkiksi Suomen Luottovakuutus Oy. (Kerola, 12.05.2000.)

Finnveran voi vuosien 2000-2001 aikana antaa lainatakauksia pk-yrityksille yhteensä 1,36 miljardia markkaa. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä Finnvera tarkoittaa enintään sata työntekijää työllistäviä yrityksiä, jotka tarvitsevat kasvaakseen, kehittyäkseen ja kansainvälistyäkseen runsaasti lisärahoitusta. (Sahiluoma 1999, 7.) Finnveralta lainoja tai takauksia saavia yrityksiä on yli 20 000. Lukumäärällisesti asiakaskunta koostuu lähinnä alle kymmenen työntekijän pienyrityksistä. (Jokinen 1999, B 8.)

Vuonna 1999 Finnvera myönsi 3,1 miljardia markkaa kotimaan riskirahoitukseen. Rahoituksella yritykset toteuttivat lähes 7,4 miljardin markan kokonaisinvestoinnit. Rahoitusta myönnettiin kaikkiaan 6600 yritykselle, joista uusia alkavia oli lähes 3000. Rahoituksella vaikutettiin 9500 uuden työpaikan syntyyn. Vientitakuuta Finnvera myönsi yhteensä 9,6 miljardia markkaa. Takuista Lähi-idän maihin suuntautui 30 prosenttia, Aasiaan 24 ja Latinalaiseen Amerikkaan 19 prosenttia. (Raunio H, WOW! 09.02.2000.)

Finnveran myöntämästä riskirahasta oli reilu kolmannes investointi- ja käyttöpääomalainoja, takauksia 1,2 miljardia ja takuita lähes 270 miljoonaa markkaa. Elinkeinopoliittisia korkotuettuja erityislainoja myönnettiin 520 miljoonaa markkaa pk-yritysten syntyyn ja kehittämiseen. Myös ympäristöinvestointeihin tarkoitettu ympäristölaina oli kysytty ja lainoja myönnettiin runsaat 108 miljoonaa markkaa. (Raunio H, WOW! 09.02.2000.)

Finnvera jakaa maat seitsemään maaluokkaan. Jos maa kuuluu seitsemänteen maaluokkaan, kuten esimerkiksi Algeria, niin maasta ei oteta luottoriskiä kannettavaksi. (Kerola, 12.05.2000.)

Vientitakuun saamiseksi ei vientikaupan koolle ole määrätty alarajaa, mutta ihan pienelle summalle ei takuuta luonnollisestikaan kannata hakea. Edellytyksiä takuun saannille on monia. Vientiyrityksen pitää olla kykenevä vientikauppaan, mutta sen suurempiin tarkistuksiin ei ole tarvetta, koska vientiyrityksen kaatuminen ei aiheuta riskiä Finnveralle. Lisäksi tarkistetaan onko vientikaupassa ”järkeä” ja onko kyseessä suomalainen tavara. Ostajayrityksen tarkastuksen laajuus riippuu kaupan koosta ja siitä aiheutuvasta riskistä tapauskohtaisesti. Alle 100 000 markan kaupassa vastapuoleen ei kannata kauheasti aikaa tuhlata, kun isommissa kaupoissa tarkistetaan ostajan tilinpäätöstiedot ja vaaditaan luettavaksi myös ennusteet toiminnan kehittymisestä. (Kerola, 12.05.2000.)

Haastatelluista yrityksistä kahdella oli kokemuksia Finnveran tai sen edeltäjien kanssa toimimisesta. Rummakko Oy:n Pulkkinen sanoi, että ainakin KTM:n aikana takuiden saaminen vaati liikaa aikaa ja työtä. Pulkkinen tuli siihen tulokseen, että yksittäisen vientierän koon pitäisi olla markkamääräisesti suurempi (nyt 10 000 - 20 000 mk), jotta yhteistyö Finnveran kanssa olisi kannattavaa. Rummakossa uskottiin myös, että Finnveran hyödyntäminen on tarpeen aloitteleville yrityksille, joita vaivaa vakuuksien puute, mutta ei enää yrityksille, jotka pystyvät itse kohtuudella riskiä kantamaan, ellei sitten vientikaupan koko ole niin suuri, että siitä saattaa muodostua jopa toiminnan vaarantava riski.

Hikinoro Oy:ssä oltiin tyytyväisiä Finnveran toimintaan. Palvelua pidettiin yksinkertaisena ja nopeana (Hikinoron tyypillinen vientitapahtuma oli 100 000 - 1 000 000 mk). Yrityksessä vain harmiteltiin sitä, ettei Finnvera enää myönnä lyhyen maksuajan takuuta läntisiin teollisuusmaihiin, sillä Suomen Luottovakuutuksen kanssa yhteistyö ei ollut pelannut yhtä sujuvasti kuin Takuukeskuksen kanssa.

6.1.1 Investointitakuu

Investointitakuu on riskivakuus, jolla voi vakuuttaa ulkomaisen investoinnin poliittisten riskien varalta. Poliittisiksi riskeiksi investointivakuutuksen ehdoissa ymmärretään sijoitusmaan viranomaisten valuutan vaihtamista ja siirtämistä koskevat rajoitukset sekä investoinnin kansallistaminen, takavarikointi, pakkolunastus tai muut vastaavat sijoitusmaan viranomaisten toimenpiteet, että sodan, kapinan, vallankumouksen tai muun vastaavan poikkeustilan aiheuttama omaisuuden tuhoutuminen tai toimintojen keskeytyminen.

Investointimuotoja, joilla takuita voidaan kattaa, voivat olla:

- osakepääoman merkintä rahana tai apporttina
- osakaslainat, eivät kuitenkaan toimitusluotot
- takaukset, jotka sijoittaja antaa investointiyrityksen ottamien luottojen vakuudeksi
- pankin myöntämä investointilaina ulkomaiselle yritykselle, josta suomalaisella yrityksellä on merkittävä omistusosuus tai muu intressi.

Takuukate on yleensä 90-95 % ja takuu-aika voi vaihdella kolmesta kahteenkymmeneen vuoteen. Takuumaksu peritään vuosittain etukäteen ja se lasketaan taatun osakepääomainvestoinnin ja osinkojen sekä lainainvestoinnin määrästä. Katettavat riskit ja sijoitusmaan luottokelpoisuus vaikuttavat maksun suuruuteen.

Edellytyksinä takuun myöntämiselle on, että investointi edistää Suomen ja sijoitusmaan talouden kehitystä. Investointi voi kohdistua perustettavaan tai jo olemassa olevaan yritykseen ja sijoitusmaan on oltava Finnveran arvion mukaan takuukelpoinen. Sijoittajalla on oltava kotipaikka Suomessa. Sijoittaja voi olla myös ulkomainen yritys, jos se on suomalaisen yhtiön tytäryhtiö. (Finnvera -esite.)

6.1.2 Luottoriskitakuu

Luottoriskitakuu on viejän riskivakuutus, jolla viejä voi vakuuttaa vientikauppansa luottotappioiden varalta. Takuun kohteena voivat olla riskit, jotka liittyvät ulkomaiselta ostajalta olevaan saatavaan sekä valmistusaikana tapahtuvaan kaupan keskeytymiseen. Takuulla katetaan poliittiset ja kaupalliset riskit tai pelkästään poliittiset riskit. Kaupallisten riskien takuukate on yleensä 85 % ja poliittisten riskien 95 %.

Takuun myöntämisen edellytyksiä ovat, että

- Viejän on oltava suomalainen
- Vientituotteen on yleensä oltava suomalaista alkuperää
- Kaupan maksuehtojen tulee olla kansainvälisen käytännön mukaiset
- Ostajan ja ostajan maan tulee olla luottokelpoisia. (Finnvera -esite.)

Ostajan luottokelpoisuus tutkitaan luottotietojen ja tilinpäätöstietojen perusteella. Ne voi hankkia viejä tai Finnvera viejän kustannuksella. Luottotietojen tulee olla luottotietotoimiston antamia, eivätkä ne saa olla yli kolmea kuukautta vanhempia. Ostajamaiden luottokelpoisuus tutkitaan seuraamalla niiden taloudellista ja poliittista tilannetta. Finnvera luokittelee maat niiden luottokelpoisuuden mukaan ja takuun ehdot määräytyvät luokituksen mukaan. Vientitakuu ehdoissa luetellaan viejään kohdistuvia velvollisuuksia, joiden laiminlyönti, samoin kuin takuuehtojen vastainen toiminta yleensäkin voi johtaa takuun raukeamiseen ja takuuoikeuksien menettämiseen. (Aktian koulutusmateriaali 1999, 4.)

Lyhyen maksuajan luottoriskitakuu

Lyhyen maksuajan luottoriskitakuu myönnetään yleensä vain poliittisen riskin maihin, joita ovat muut kuin OECD:n läntiset teollisuusmaat. Takuu on tarkoitettu raaka-aineiden, kulutus- ja kestokulutustavaroiden, puolivalmisteiden ja vastaavien tuotteiden vientiä varten, yleensä vakiintuneille asiakkaille. Maksuehtona käytetään tavallisesti 180 päivän tili- tai vekseliluottoa.

Lyhyen maksuajan luottoriskitakuulla viejä voi vakuuttaa ostajalta olevat vientisaatavat, jotka syntyvät tavarantoimituksen yhteydessä. Takuu voidaan myöntää yksittäiselle kaupalle, toimitukselle tai toistaiseksi voimassaolevana. (Finnvera -esite.)

Toistaiseksi voimassa oleva takuu

Kun vienti tapahtuu jatkuvina toimituksina, niin takuu voidaan myöntää toistaiseksi voimassaolevana. Takuuseen voi viejän valinnan mukaan hakea eri ostajia. Kullekin ostajalle vahvistetaan luottoraja, joka tarkoittaa samanaikaisesti avoinna olevien vakuutettavien saatavien enimmäismäärää. Ostajien luottotiedot tutkitaan vuosittain ja luottorajat ovat voimassa joko toistaiseksi tai määräajan. (Finnvera -esite.)

Pitkän maksuajan luottoriskitakuu

Pitkän maksuajan luottoriskitakuu on pääomatavaroiden sekä konsultti- ja suunnittelupalveluiden vientiä ja projektivientiä varten. Ostajalle myönnetään näissä kaupoissa yleensä usean vuoden maksuaika, mutta kauppa voidaan toteuttaa myös käteismaksuehdoin. Viejä voi vakuuttaa takuulla ulkomaiselta ostajalta olevat saatavat ja/tai valmistusaikaisen tappion.

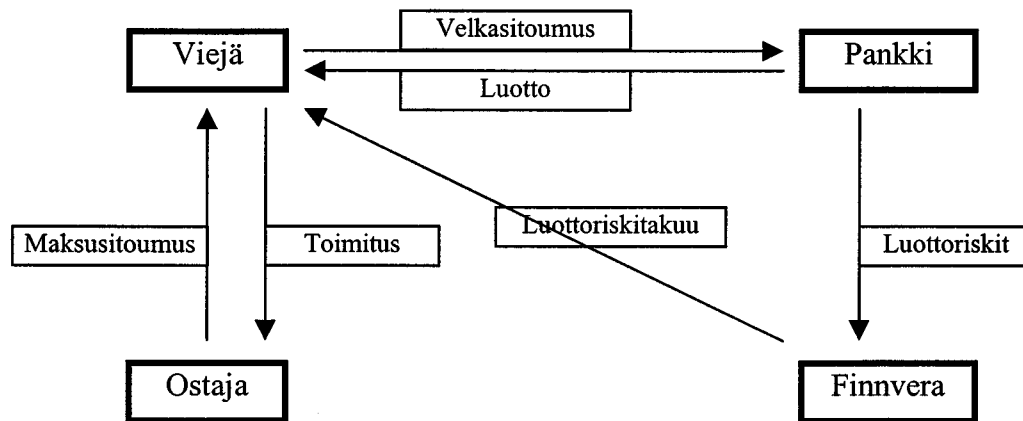
Pitkän maksuajan viennissä noudatetaan vientiluottokonsensuksen säännöksiä harkittaessa takuun myöntämistä. Vientiluottokonsensuksella tarkoitetaan OECD-maiden sopimusta julkisin varoin tuettujen kahden vuoden ja tätä pidempien vientiluottojen ehdoista. Sopimuksessa määritellään luottojen korot, luottoajat ja luotto-osuudet sekä kuoletusten alkamisajankohta.

Luotto-osuus voi olla enintään 85 %, joten käteisosuudeksi jää vähintään 15 % kauppahinnasta. Luottoajan enimmäispituuteen vaikuttavat kaupan kohde, kauppahinta ja ostajan maan luokitus.

Ostajamaat luokitellaan kansantuotteen mukaan suhteellisen rikkaisiin ja suhteellisen köyhiin. Molemmille maille on määritelty omat luottoehtonsa. Suhteellisen rikkaiden maiden enimmäisluottoaika on viisi vuotta (poikkeustapauksissa 8,5 vuotta) ja suhteellisen köyhillä kymmenen vuotta. Luottoriskitakuun takuumaksu määräytyy kussakin tapauksessa erikseen ja siihen vaikuttavat ostajan ja ostajamaan

luottokelpoisuus sekä kaupan maksuehdot ja vakuudet. Valmistusaikaista takuuta on haettava ennen sopimuksen solmimista ja toimituksen jälkeistä takuuta ennen toimitusta. (Finnvera -esite.)

KUVIO 7 Pitkän maksuajan luottoriskitakuu (Finnvera)

6.1.3 Ostajaluottotakuu

Ostajaluottotakuu on vakuus luotonantajalle ostajasta, ostajan pankista tai ostajan maasta aiheutuvien luottoriskien varalta. Viejälle takuujärjestely merkitsee viennin vakuusongelmien ja rahoituksen helpottumista, sillä luottokaupassa kauppahinta saadaan käteisehdoin ja ostajiin liittyvät luottoriskit siirtyvät viejältä luotonantajalle ja luotonantajalta edelleen Finnveralle.

Takuu soveltuu käytettäväksi erilaisissa keskipitkän ja pitkän maksuajan ostajaluottojärjestelyissä, kuten kauppakohtaisissa ostajaluotoissa, pankki- ja projektikohtaisissa puiteluotoissa sekä forfaiting- ja leasingrahoituksessa. Ostajaluottotakuu soveltuu myös lyhyellä maksuajalla tapahtuvaan vientiin silloin, kun viejä saa ostajalta kauppahinnan maksuksi siirtokelpoiset velkasitoumukset.

Takuulla katetaan poliittiset ja kaupalliset riskit tai pelkästään poliittiset riskit. Kaupallisten riskien takuukate on yleensä 85 % ja poliittisten riskien 95 %.

Takuun myöntämisen edellytyksinä on, että

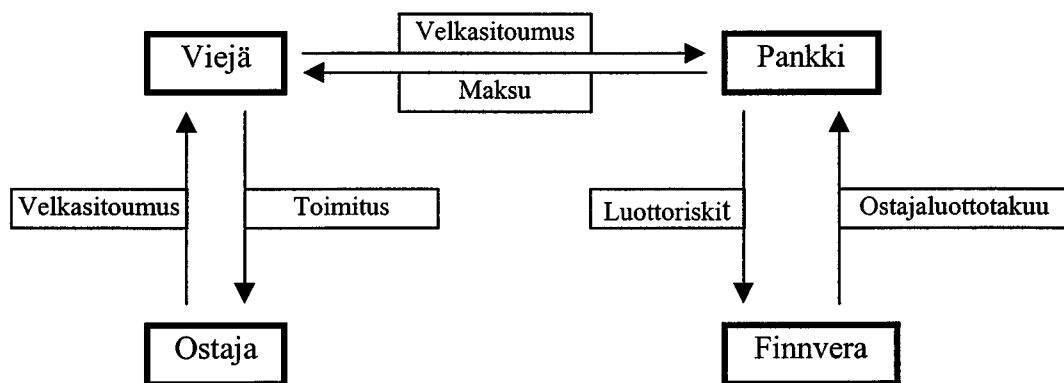
- takuun saajana on koti- tai ulkomainen rahoituslaitos
- vientituotteiden tulee olla pääasiassa suomalaista alkuperää
- luotonsaajana on ostaja tai ostajan pankki, joiden luottokelpoisuuden Finnvera tutkii luottopäätöstä tehdessään
- luotonsaajan maa on luottokelpoinen.

Takuun ehdot määräytyvät Finnveran tekemän maakohtaisen luottokelpoisuus luokituksen mukaan. (Finnvera -esite.)

Lyhyen maksuajan ostajaluottotakuu

Lyhyen maksuajan ostajaluottotakuu soveltuu viejille, joilla on jatkuvia toimituksia vakiintuneille ulkomaisille ostajille. Takuun edellytyksenä on, että ostajalta saadaan siirtokelpoiset velkasitoumukset. Siirtokelpoisia velkasitoumuksia ovat mm. hyväksytty vekseli ja promissory note.

KUVIO 8 Lyhyen maksuajan ostajaluottotakuu (Finnvera)

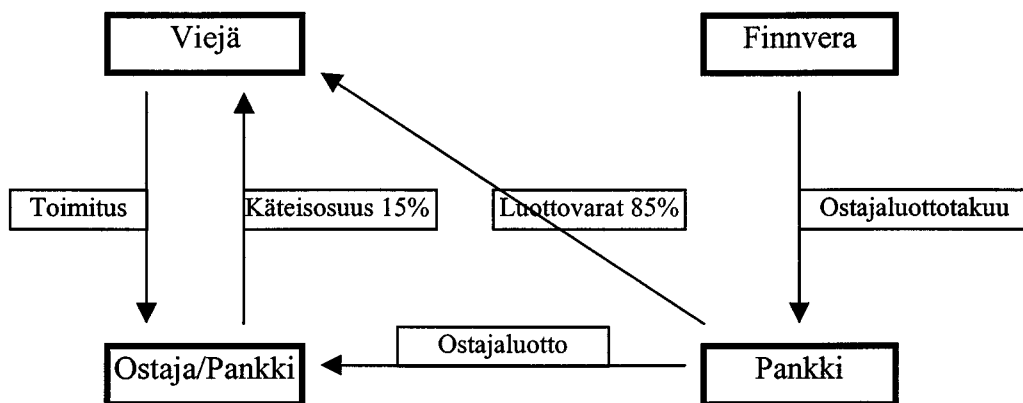
Viejää rahoittava pankki ja Finnvera solmivat takuusopimuksen, jossa määritellään takuuseen hyväksytyt ostajat. Finnvera määrää luottorajan, jonka puitteissa pankki voi ostaa viejältä ostajan velkasitoumuksia. Viejän ja Finnveran välillä ei ole sopimussuhdetta, eikä pankki saa myydä ostamiaan velkasitoumuksia edelleen. On huomattava, että lyhyen maksuajan ostajaluottotakuu koskee ostajan antamien velkasitoumusten pääomaa ja korkoa, ei viivästyskorkoa. Koska takuukate on riskistä

riippuen 85-95 %, jää rahoittavan pankin omavastuuksi näin ollen 5-15 %. Tämän omavastuuosuuden pankki voi siirtää viejälle tai vaatia sille viejältä erillisen vakuuden. Finnveran lyhyen maksuajan luottoriskitakuu myönnetään yleensä vain poliittisen riskin maihin, joita ovat muut kuin OECD:n läntiset teollisuusmaat. (Finnvera -esite.)

Pitkän maksuajan ostajaluottotakuu

Kone- ja laitetositukset sekä muut suuret toimitukset edellyttävät usein viejältä valmiutta järjestää ulkomaiselle ostajalle pitkäaikaista rahoitusta. Luotonantajina ovat koti- ja ulkomaiset rahoituslaitokset ja luottomuotona käytetään laajasti ostajaluottojärjestelyjä. Tällöin viejä ja ostaja solmivat keskenään toimitussopimuksen ja rahoitussopimus tehdään luotonantajan ja ostajan tai tämän pankin välillä. Ostajaluottotakuun tarkoituksena on, että Finnvera ottaa kannettavakseen rahoittajalle syntyviä ulkomaisia riskejä ja on näin auttamassa vientikaupan syntymistä.

KUVIO 9 Pitkän maksuajan ostajaluottotakuu (Finnvera)

Pitkän maksuajan viennissä Finnvera noudattaa ns. vientiluottokonsensuksen säännöksiä (ks. FIDE kpl 5.3) harkitessaan takuun myöntämistä. Vientiluottokonsensuksessa OECD-maat ovat sopineet julkisin varoin tuettujen, kaksi vuotta ja tätä pidempien vientiluottojen ehdoista. Siinä määritellään luottojen korot, luottoajat ja luotto-osuudet sekä kuoletusten alkamisajankohta. Ostajaluottotakuussa ostajamaat luokitellaan kansantuotteen mukaan kahteen ryhmään samalla tavoin

kuin luottoriskitakuussakin. Ostajaluottotakuuta voi hakea niin viejä kuin vientikaupan rahoittajakin.

Ostajaluottotakuussa takuumaksu peritään kertamaksuna taattavan luoton pääomasta ja sen suuruuteen vaikuttavat muun muassa luotonsaaja ja luotonsaajan maan luottokelpoisuus, luottoajan pituus sekä luotolle mahdollisesti saatavat vakuudet (Finnvera -esite).

6.1.4 Rahoitustakuu

Rahoitustakuu on viejän saaman viennin rahoitusluoton vakuus, joka turvaa luotonantajaa luoton takaisinmaksuun liittyviltä riskeiltä. Viejää takuu auttaa viennin rahoituksen takuujärjestelyissä. Takuu myönnetään pankille tai muulle luotonantajalle. Rahoitustakuu soveltuu viennin valmistuksen aikaisen tai toimituksen jälkeisen rahoituksen vakuudeksi. Takuu on tarkoitettu sekä lyhyen että pitkän maksuajan vientikauppoihin, mutta se ei kata ulkomaiseen ostajaan tai ostajan maahan liittyviä luottoriskejä. Takuun kohteina ovat valmistusaikainen ja toimituksenjälkeinen rahoitus. (Finnvera -esite.)

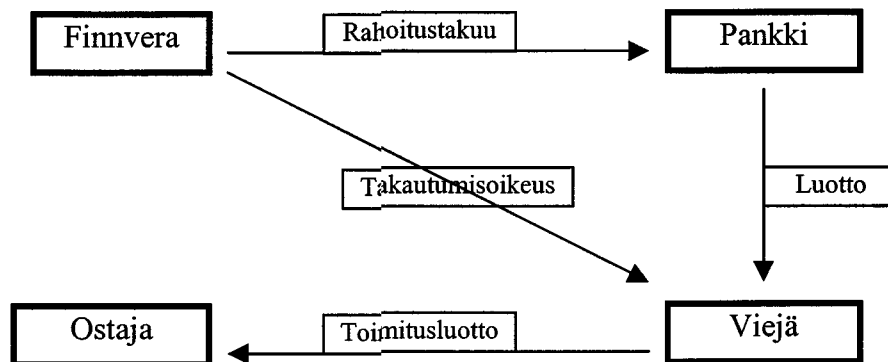
Valmistusaikainen rahoitus

Valmistusaikainen rahoitustakuu myönnetään vakuudeksi luotolle, jonka viejä saa vientituotteen valmistuksesta aiheutuvien kustannusten rahoitukseen ja se myönnetään yleensä vain suuryrityksille (Pk-yrityksille voidaan viennin valmistusaikaiseen rahoitukseen myöntää lainaa tai Finnveran takaus). Taattavan luoton enimmäismäärä on viennin valmistusaikaisen rahoitusvajeen suuruinen. Luottoa on yleensä lyhennettävä rahoitusvajeen alenemista seuraten. (Finnvera -esite.)

Toimituksen jälkeinen rahoitus

Toimituksen jälkeinen rahoitustakuu myönnetään vakuudeksi luotolle, jolla viejä jälleenrahoittaa ostajalle myöntämäänsä toimitusluottoa. Takuu voidaan myöntää joko yhtä vientikauppaa koskevana tai limiittinä jatkuvalla viennille. Yksittäisessä kaupassa taattavan luoton enimmäismäärä on enintään toimitusluoton suuruinen ja jatkuvassa viennissä viennin ulkona olevan saatavakannan suuruinen. Takuulla katettua luottoa lyhennetään ensisijaisesti ostajalta saatavilla suorituksilla. Viime kädessä viejä kuitenkin on vastuussa luoton lyhentämisestä.

KUVIO 10 Toimituksen jälkeinen rahoitustakuu (Finnvera)

Edellytyksenä takuun myöntämiselle on, että luotonantaja, jolle rahoitustakuu myönnetään on koti- tai ulkomainen pankki tai muu rahoituslaitos. Takuu voidaan myöntää myös sellaiselle luotonantajalle, joka muodollisesti on luoton takaajan asemassa (esim. osuus- ja säästöpankit). Vain suomalaisen viejän saamalle koti- ja ulkomaiselle luotolle voidaan myöntää rahoitustakuu. Myös suomalaisessa määräysvallassa oleva yritys, joka tekee sopimuksen lopullisen ostajan kanssa voi olla luotonsaaja. Ennen valmistusaikaisen luoton nostamista Finnvera yleensä edellyttää, että viejällä on tilaus ulkomaiselta ostajalta.

Takuun saamiseksi viejän tulee olla takuukelpoinen. Tärkeimmät takuukelpoisuuteen liittyvät tekijät ovat viejän toiminnan tulokset ja taloudellinen asema, viejän kyky suoriutua vientikaupasta sekä kauppaan liittyvät riskit. Nämä tekijät selvitetään yleensä yritystutkimuksella Finnveran toimesta. Viejältä edellytetään vastavakuuksia.

Toimituksen jälkeisen rahoitustakuun vakuudeksi edellytetään yleensä ulkomaiselta ostajalta olevien saatavien siirtoa luotonantajalle tai Finnveralle.

Takuukate luotonantajalle on yleensä 100 %. Takuunalaisen luoton pääoma, korko sekä muut luottoehtojen mukaiset maksut, joihin luotonsaaja on sitoutunut, kuuluvat takuuseen. Finnveralla on täysimääräinen takautumisoikeus viejään nähden siitä korvauksesta, jonka se on suorittanut luotonantajalle. Takuumaksu peritään viejältä yleensä yhtenä eränä etukäteen ja se lasketaan luoton pääomasta. Maksun suuruuteen vaikuttavat katettavat riskit, viejän luottokelpoisuus sekä vastavakuudet. (Finnvera -esite.)

6.1.5 Remburssitakuu

Remburssitakuu poikkeaa muista takuista siinä, että takuun hakijana on aina remburssin vahvistava pankki. Takuu kattaa myös kaupalliset riskit OECD-maissa. (Aktian koulutusmateriaali 1999, 12.)

Remburssitakuu turvaa pankkia remburssin vahvistukseen liittyviltä kaupallisilta ja poliittisilta riskeiltä. Takuu kattaa remburssisaatavan. Remburssin vahvistajapankki hakee takuuta. Vahvistajapankin valittavana on joko perinteinen remburssitakuu tai riskinjakomalli. (Finnvera -esite.)

Takuu myönnetään pääsääntöisesti vain vientikauppaan, jossa vientituote on suomalaista alkuperää ja viejänä suomalainen yritys. Lyhyen ajan remburssitakuussa kotimaisuusaste on joustava. Takuun voi saada suomalainen tai ulkomainen pankki, joka vahvistaa remburssin avaajapankin pyynnöstä tai valtuuttamana. Myös hiljainen vahvistus on nykyään mahdollinen eli vahvistetaan remburssi, vaikka avaajapankki ei olisi sitä pyytänytkään. (Aktian koulutusmateriaali 1999, 12.)

Remburssitakuussa kaupallinen riski toteutuu, kun vahvistajapankki ei ole saanut remburssin ehtojen mukaista suoritusta viimeistään 30 päivän kuluttua eräpäivästä avaajapankista johtuvasta syystä. Poliittiset riskit taas ovat avaajapankin maasta

johtuvia riskejä, joihin remburssin osapuolet eivät voi vaikuttaa. Tällaisia riskejä ovat esimerkiksi maksuvaluutan siirron rajoitus, velkojen vakauttaminen, sota, kapina tai tavaran takavarikointi avaajapankin maassa.

Takuukate perinteisessä remburssitakuussa on yleensä 90 % kaupallisten ja 95 % poliittisten riskien osalta. Riskinjakomallissa vastaavien riskien takuukate on 50 %. Vahvistavalle pankille on jätävä vähintään Finnveran määräämä 15 % omavastuuosuus. Loppuosan riskistä pankki voi jakaa muiden riskinottajien kesken.

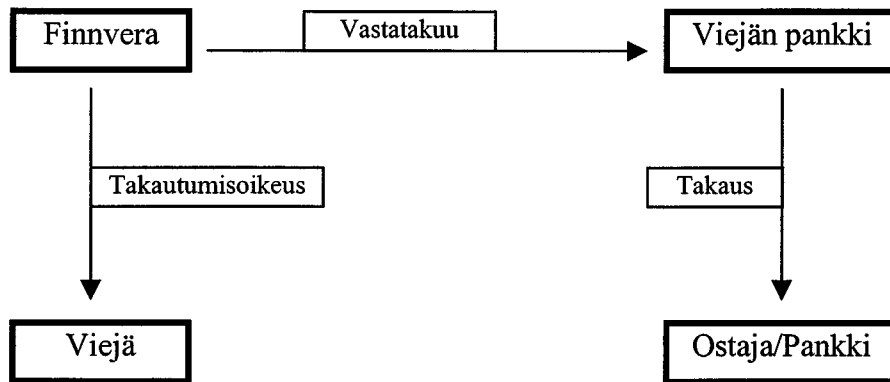
Remburssiin on sovellettava kulloinkin voimassa olevia Kansainvälisen Kauppakamarin vahvistamia yhdenmukaisia remburssisääntöjä ja lisäksi remburssin tulee olla peruuttamaton. Takuu on käytettävissä myös silloin, kun remburssi vahvistetaan ilman avaajapankin nimenomaista valtuutusta tai pyyntöä. Perinteisessä remburssitakuussa takuumaksu määrätään erikseen kussakin tapauksessa ja siihen vaikuttavat remburssin voimassaolo- ja maksuaika sekä avaajapankin ja sen maan luottokelpoisuus. Riskinjakomallissa taas takuumaksu perustuu suoraan pankin perimään vahvistuspalkkioon, joka on Finnveran hyväksymällä tasolla. Takuumaksun lisäksi peritään käsittelymaksu. (Finnvera - esite.)

6.1.6 Vastatakuu

Vastakuu on viejän riskivakuutus ja/tai vastavakuus vakuudenantajalle. Vastatakuulla viejä voi vakuuttaa ulkomaisen ostajan hyväksi annettavia vakuuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi tarjous-, ennakko-, toimitus- ja vastuuajan takaukset. Vastatakuulla viejä voi kattaa vakuuden käyttöönottoriskin. Vakuudenantajalle takuu taas on vastavakuus viejän puolesta. Vakuuden on oltava määrältään ja voimassaoloajaltaan rajattu. Viejä hakee takuuta.

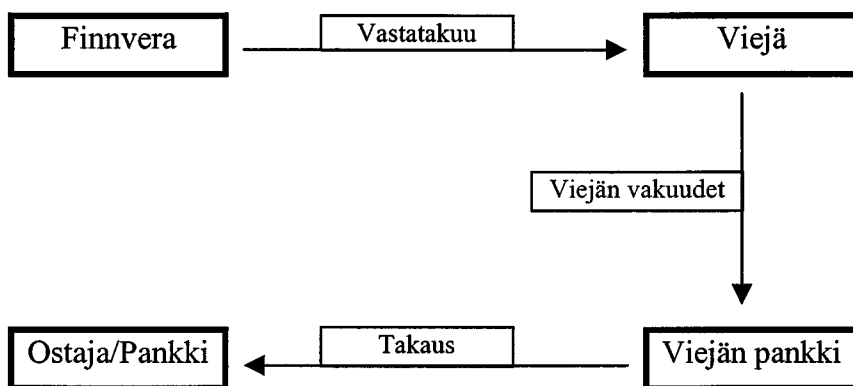
Vastatakuu on vastavakuus pankille, joka on antanut viejän puolesta takauksen ulkomaiselle ostajalle. Ostajan ottaessa takauksen käyttöön, on pankilla oikeus saada korvausta takuun perusteella. Takuukate pankille on 100 %. Pankille maksamansa korvauksen Finnvera perii täysimääräisenä viejältä. (Finnvera -esite.)

KUVIO 11 Vastavakuus viejän puolesta pankille (Finnvera)

Takuu on vakuutus viejälle takauksen käyttöönoton varalta. Takuu kattaa takauksen perusteettoman ja poliittisista riskeistä aiheutuvan käyttöönoton. Sota, kapina tai muu vastaava ostajan maan tapahtuma ovat poliittisia riskejä, jotka estävät viejää täyttämästä toimitussopimuksen velvoitteita ja jonka seurauksena ostaja ottaa takauksen käyttöön. Takuu ei kata, jos käyttöönotto johtuu viejän toimenpiteistä. Finnvera korvaa viejälle takuukatteen mukaisen osuuden käyttöönotetun takauksen määrästä. Yleensä takuukate on 85 %, jos perusteeton käyttöönotto on tappion syynä. Poliittisesta tapahtumasta aiheutuvan tappion takuukate on 95 %. (Finnvera - esite).

KUVIO 12 Riskivakuutus viejälle (Finnvera)

Takuu toimii vastavakuutena pankille. Se myös turvaa viejää takauksen perusteettoman tai poliittisen tapahtuman aiheuttaman käyttöönoton varalta. Viejältä Finnvera perii joko osittain tai kokonaan korvauksen, jonka se on maksanut pankille takuun perusteella. Finnveran takautumisoikeuden suuruus viejään määräytyy sen mukaan, mikä on aiheuttanut korvattavan tappion. Poliittisten riskien osalta viejän omavastuuosuus määräytyy ostajan maan luottokelpoisuuden mukaan. Kaikissa muissa tapauksissa Finnvera perii viejältä pankille maksamansa korvauksen täysimääräisenä.

Takuun myöntämisen edellytyksiä ovat, että vastatakuun kattaman takauksen on oltava määrältään ja voimassaoloajaltaan rajattu. Takauksen voi antaa suomalainen tai ulkomainen pankki tai vakuutusyhtiö. Viejä voi olla suomalainen yritys, tämän ulkomainen tytäryhtiö tai työyhtymä, jossa suomalainen on osapuolena. Finnvera tutkii viejän, ostajan ja ostajan maan luottokelpoisuuden ennen mahdollista takuun myöntämistä. Takuumaksu määrätään erikseen tapauksittain ja siihen vaikuttavat katettavat riskit, ostajan ja ostajan maan sekä viejän luottokelpoisuus. Lisäksi peritään käsittelymaksu ja takuuta hakee viejä. (Finnvera -esite.)

6.2 Rahoituslaitosten tarjoamat takaukset

Kahden osapuolen kesken tehty sopimus saattaa menettää merkityksensä ellei toinen sopimuskumppani kykene toteuttamaan tai peräti halua täyttää omaa osuuttaan sopimuksesta. Jotta saisi täyden varmuuden, että sopimus tulee täytetyksi, on toisen osapuolen kannattavaa hankkia hyväksyttävä vakuus. Useimmiten tällaisena vakuutena käytetään toisen sopijapuolen omasta pankistaan hankkimaan takausta.

Vientiä harjoittava yritys tarvitsee usein ulkomaisissa liikesuhteissa takauksia. Ulkomainen ostaja voi vaatia, että myyjä asettaa sopimuksen täyttämisen edellytykseksi vakuuden. Koska reaalivakuus on varsin vaikea toimittaa ulkomaiselle ostajalle, on pankkitakaus vakuutena helpompi ja tehokkaampi.

Pankkitakaus voidaan toimittaa edunsaajalle kolmella eri tavalla:

- 1) Pankki toimittaa takauksen suoraan ulkomaiselle edunsaajalle. Edellytyksenä on, että edunsaaja tuntee takauksen antavan pankin ja luottaa siihen.
- 2) Suomalainen pankki voi antaa toimeksiannon kohdemaassa toimivalle kirjeenvaihtajapankilleen (yhteistyöpankilleen) välittää myöntämänsä pankkitakaus edunsaajalle. Kirjeenvaihtajapankki toimii tällöin ainoastaan välikätenä, eikä tule osalliseksi takaukseen.
- 3) Suomalaisen pankin kirjeenvaihtajapankki voi myöntää omissa nimissään pankkitakauksen edunsaajayritykselle. Suomalainen pankki puolestaan myöntää vastaavan takauksen kirjeenvaihtajapankille. Näin ollen kirjeenvaihtajapankki vastaa takauksen sisällöstä edunsaajalle. (Kavanterä 1992, 117-120.)

Pankkitakauksesta syntyvät kulut maksaa takauksen ottaja. Viime kädessä takauksen edunsaaja päättää miten takaus hänelle toimitetaan. (Kavanterä 1992, 117-120.)

Jotta yritys voi saada pankkitakauksen on sen pystyttävä tarjoamaan pankille riittävät vakuudet. Vakuuksien määrä riippuu paljon esimerkiksi aikaisemmasta asiakassuhteesta. Esteenä takauksen saamiselle voi olla, että ostajan kanssa ei päästä yksimielisyyteen takauksen sisällöstä. (Vatanen, 12.05.2000.)

Sammutin Oy:ssä pankkitakaukset olivat normaali käytäntö. Saatavuutta pidettiin helppona, kunhan vaan yhtiön talous on kunnossa. Takausten käytön katsottiin sitovan jonkin verran pääomia ja jos vuosittain tekee useita kauppvoja, niin takauksien kertyy melkoiset kustannukset, sillä niiden käyttö ei ole ilmaista. Takausten käyttö vaatii myös melkoisen paperisodan ja ongelmaksi voi muodostua vaikkapa takaus- ja sopimuspapereiden perille saaminen tarjousajan puitteissa esimerkiksi Lähi-Idässä olevan kohdemaan pankin kautta asiakkaalle. (Härkönen, 09.05.2000.)

Tarjoustakaus

Suurissa laite- tai urakkatarjouksissa on toisinaan ehto, jonka mukaan tarjouksen antanut yhtiö toimittaa takauksen sen varalta, että jos tarjous tulee hyväksytyksi, niin yhtiö allekirjoittaa myös lopullisen sopimusasiakirjan. Takauksen määrä on sopimuksenvarainen, yleensä 2-5 % tarjouksen kokonaismäärästä. (Kavanterä 1992, 120.)

Toimitustakaus

Tilaaajalle on usein tärkeää, että sopimukseen perustuva suoritus tapahtuu oikea-aikaisesti. Toimitusehtojen täyttämisen vakuudeksi voidaan edellyttää pankkitakausta. Takauksen määrä on sopimuksenvarainen, mutta yleensä noin 10 % toimituksen arvosta. (Kavanterä 1992, 120.)

Ennakkomaksun takaus

Jos ulkomainen yritys maksaa tilauksesta tai toimituksesta ennakkomaksun, se voi vaatia, että maksun saaja asettaa vastaavan suuruisen pankkitakauksen maksunsuorittajan eduksi. Takaus voi kattaa yhden tai useamman ennakkomaksun. (Kavanterä 1992, 120.)

Nykyinen Venäjän lainsäädäntö pitää sisällään, että ennakkomaksulle pitäisi antaa (Suomesta) takaus, mutta esimerkiksi Rummakko Oy ei ole siihen kaupankäynnissään kertaakaan törmännyt (Pulkinen, 4.5.2000).

Vastuujantakaus (Takuujantakaus)

Toimituksissa ja urakoissa on usein tietyn pituinen takuu aika. Tilaaja voi vaatia, että viejä asettaa pankkitakauksen niiden velvoitteiden täyttämiseksi, jotka mahdollisesti toteutuvat takuuajan puitteissa. Takuuajan takaus on määrältään yleensä noin 2-5 % alkuperäisen sopimuksen määrästä. (Kavanterä 1992, 120-121.)

6.3 Luottovakuutukset

Luottovakuutus nimike pitää sisällään kaksi erilaista vakuutustyyppiä. Vakuutustyyppit ovat takausvakuutukset ja luottoriskivakuutus. Takausvakuutus annetaan jonkin sopimuksen tai sitoumuksen täyttämisen vakuudeksi eli käytännössä takausvakuutus vastaa täysin pankkitakausta (ks. kpl 6.2). Luottoriskivakuutuksella yritys taas voi vakuuttaa myyntisaataviinsa liittyvän luottotappioriskin. (Nieminen 1990, 459-460.) Yksityisten vakuutusyhtiöiden kattaessa kaupallisia riskejä puhutaan asiakasluottovakuutuksista ja vientisaatavien ollessa kyseessä käytetään usein termiä vientiluottovakuutus. Vakuutusyhtiöiden tuotteet kaupallisten riskien vakuuttamisen osalta vastaavat Finnveran luottoriskitakuuta eli vakuutus annetaan luotolla toimitettujen vientitavaroiden maksujen vakuudeksi. Vakuutusyhtiöt eivät vaadi vastavakuutta, mutta edellyttävät vakuutuksenottajalta omavastuuosuuden. (Pentikäinen 1984, 477-78.) Omavastuuosuutta ei vakuutuksenottaja saa kattaa millään tavoin, kuten esimerkiksi erillisellä vakuutuksella. Suomessa mm. Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjola (If...) ja Suomen Luottovakuutus Oy myöntävät luottovakuutuksia.

Luottoriskivakuutus kattaa vakuutuksenottajan sellaiset saatavat, jotka perustuvat asiakkaalle tehtyihin tavarantoimituksiin tai palveluksiin, jotka johtuvat asiakkaan ja vakuutuksenottajan välisestä normaalista liiketoiminnasta ja joista on sovittu normaalien liikeperiaatteiden mukaisesti. Täten esimerkiksi saatavat jotka perustuvat muuhun kuin vaihto-omaisuuden luovutukseen eivät kuulu vakuutuksen piiriin. (Nieminen 1990, 463.)

Vakuutus ei käsitä saatavia, jotka

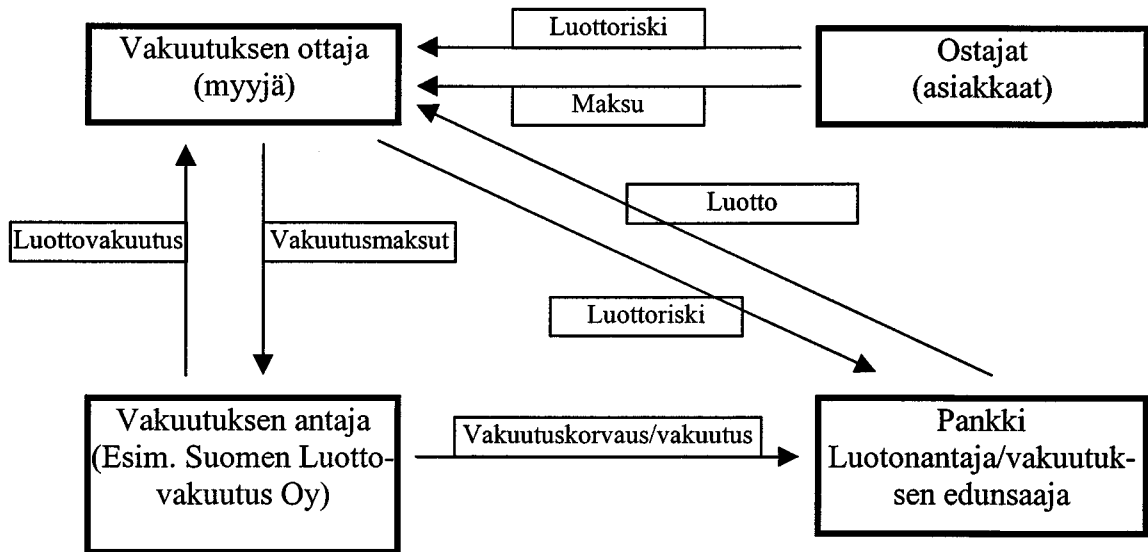
- perustuvat ennen vakuutuksen voimaantuloa tehtyihin tavarantoimituksiin tai palvelusuorituksiin,
- koskevat vahingonkorvausta, sopimussakkoja, kurssitappioita, korkoja tai muita kuluja,
- ovat syntyneet asiakkaan maksukyvyttömyyden alkamisen jälkeen tai
- ovat aiheutuneet poliittisista tapahtumista.

Jos vakuutuksenottaja on ennen tavaran toimittamista tai palvelusuorituksen tekemistä saanut asiakkaan taloudellisesta asemasta tietoonsa sellaisia seikkoja, ettei toimitusta riittävien vakuuksien puuttuessa olisi lain tai kauppataivan mukaan tarvinnut tehdä, vakuutus ei käsitä tämän tavaran toimituksen tai palvelusuorituksen tekemiseen perustuvaa saatavaa. (Nieminen 1990, 463.) Tosin vuoden 1999 aikana Suomen Luottovakuutus on laajentanut toimintaansa perinteisten kaupallisten myyntisaamisten vakuuttamisesta poliittisiin riskeihin. Suuret kansainväliset luottovakuutusjätit ovat niin tehneetkin jo jonkin aikaa. Suomen Luottovakuutuksen toimitusjohtaja Pekka Pentinsaari toteaa, ettei yhtiö lähde kilpailemaan poliittisten riskien vakuuttamisessa Finnveran kanssa, vaan yhtiön luottovakuutukset ovat lyhytaikaisia, kun taas Finnveran vientitakuut kattavat valtaosin pitkiä vientiprojekteja. (Sinervä 1999, 5.)

Luottovakuutusta käytetään riskienhallinnan apuvälineenä kattamaan läntisiin teollisuusmaihin kohdistuvan viennin kaupalliset riskit, mutta ei poliittisista tapahtumista aiheutuneita vahinkoja. Vakuutuksen tarkoituksena on nopeuttaa yrityksen kassavirtaa. Yritys voi hakea luottolaitokselta lainaa myyntisaataviaan vastaan. Tällöin vakuutuksen tai korvauksen saajaksi merkitään kolmas osapuoli eli luottolaitos. Tämä antaa mahdollisuuden käyttää vakuutusta luoton vakuutena. Luottoriskin toteutuessa vakuutusyhtiö maksaa ennakkokorvauksen viimeistään 30 päivän kuluessa. On kuitenkin huomattava, ettei korvaus koskaan kata koko vahingon määrää, vaan vakuutukseen sisältyy aina omavastuu.

Luottovakuutus on tarkoitettu vientiyrityksille myyntisaamisten varalle sekä kotimaassa että ulkomailla kattamaan luottoriski myyjän puolesta kunkin ostajan osalta hyväksytyyn luottorajaan asti. Lisäksi ehtona on, että yritykset käyvät luottokauppaa enintään 180 päivän maksuajoilla.

KUVIO 13 Luottovakuutus ja sen osapuolet

Vahingoksi katsottava maksukyvyttömyys on syntynyt sinä päivänä, jona

- vakuutettu asiakas asetetaan konkurssiin tai konkurssi raukeaa varojen puutteessa,
- vakuutuksenottajan saatava vakuutetulta asiakkaaltaan on yrityssaneeraus tai yksityishenkilön velkajärjestelylain mukaisesti vahvistettu oikeudessa,
- tehdään asiakasta koskeva pakkotäytäntöhakemus, jonka perusteella toimitetussa perimismenettelyssä asiakas todetaan kykenemättömäksi vastaamaan velastaan tai
- vakuutettu asiakas todistettavasti pakoilee eikä ole asettanut asiamiestä, joka suorittaa hänen velkansa, tai ei ole jättänyt sitä vastaavaa vakuutta.

Vakuutus on voimassa kaikkialla maailmassa. (Suomen Luottovakuutus Oy -esite.)

Luottovakuutukset ovat aina räätälöityjä, johtuen siitä, ettei ole olemassa kahta samanlaista toimialaa eikä niiden sisälläkään kahta samanlaista yritystä ja lisäksi rakenne, käyttäytymissäännöt ja työskentelytavat vaihtelevat tapauskohtaisesti. Erilaiset luottoriskit edellyttävät erilaisia hintoja. Tästä syystä luottovakuutukselle ei ole valmista hinnastoa. Jokaiselle yritykselle laaditaan erityinen tarjous. Vakuutusmaksu määräytyy vakuutusyhtiöiden käytettävissä olevien vastuun laatuun

ja keston liittyvien tietojen perusteella. Vakuutusmaksu on voimassa vakuutuskauden kerrallaan. (Pohjolan ja Suomen Luottovakuutuksen esitteet.)

Hikinoro Oy:lle lyhyen maksuajan takuun siirtyminen Takuukeskukselta (nykyinen Finnvera) Suomen Luottovakuutukselle toimintapiiriin aiheutti aluksi hankaluuksia, kun uusi yhtiö ei myöntänytäkään takuita samoilla ehdoilla kuin Takuukeskus. Uuden yhtiön myötä pelisäännöt hieman muuttuivat eivätkä takuut meinanneet aluksi olla yhtä kattavia kuin Valtion Takuukeskuksessa. (Mäkelä, 10.05.2000.)

EU-säännös, mikä esti Finnveraa myöntämästä lyhyen maksuajan takuuta läntisiin teollisuusmaihiin, lisäsi jonkin verran asiakkaita luottovakuutusyhtiöissä. Samalla myös maksettujen korvausten määrä lisääntyi, koska Finnverasta siirtyneiden vakuutuskanta oli hieman erilainen kuin luottovakuutusyhtiöiden muilla asiakkailla. (Välisaari, 12.05.2000.)

Luottovakuutus voidaan myöntää lähes kaikille vientiyrityksille, kunhan tase on kunnossa. Konkurssikypsät yritykset luonnollisesti karsiutuvat joukosta ja lisäksi pienimmät yritykset eivät ota vakuutusta korkeiden minimimaksujen takia. Yksittäisiä kohteita ei vakuuteta, vaan koko kanta, siis mielellään sekä suomalaiset että ulkolaiset asiakkaat. Ostajan maalla ei ole suurtakaan väliä toisinkuin Finnveran takauksissa. (Välisaari, 12.05.2000.)

Luottovakuutuksen huonona puolena on hinta, noin 0,3 prosentin luokkaa liikevaihdosta. Tulee kuitenkin usein remburssikauppaa halvemmaksi. Vakuutusmaksun hintaan vaikuttavat mm. mitä vakuutetaan, omavastuun suuruus ja liikevaihto. Hyvänä puolena taas voi pitää sitä, että kun pk-yrityksillä on usein huonohko luotonvalvonta, niin valvonta tehostuu ja luottotappiot vähenevät, kun luottovakuutusyhtiö tulee mukaan toimintaan.

Ongelma, erityisesti pk-yhtiölle, voi olla, jos yhtiöllä on paljon vientiä vain muutamalle asiakkaalle, jotka ovat esimerkiksi agentteja, että vakuutusyhtiön limiitti ei aina tahdo riittää, vaan on joskus jopa 20 % kaupasta. Tällöin luottovakuutuksesta ei ole hyötyä. (Välisaari, 12.05.2000.)

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Avautuneilla sisämarkkinoilla kansainvälistyminen yhä useampien pk-yritysten arkipäivää. Osa yrityksistä suuntautuu jopa suoraan vientiin, koska pienet kotimarkkinat eivät riitä. Lisäksi teknologinen kehitys lyhentää tuotesykljen pituutta, joten yrityksen täytyy toimia entistä nopeammin ehtiäkseen hyötymään tuotekehityksestään.

Pk-yritysten vientirahoitukseen liittyvää kirjallisuutta on olemassa hyvin niukalti. Esimerkiksi Finnveran tarjoamista vientitakuista ei teoriakirjallisuutta löytynyt ollenkaan. Tutkimusten puute johtunee siitä, että vientitakuista myöntävä Finnvera on valtion laitos ja sen tuotteiden tarkoitus on tukea ja edistää vientiä, eikä tuottaa pelkästään voittoa, jolloin tuotteita on mahdollista kehittää enemmän yritysten tarpeesta kuin voiton tavoittelun kannalta.

Tämä tutkimus on pyrkinyt tutkimaan, millaisista kotimaisista lähteistä pk-yritys voi järjestää vientitoiminnalleen rahoitusta ja millaisin keinoin se voi varmistaa saatavansa. Tutkimuksen aikana ilmeni, että haastatelluissa neljässä keskisuomalaisessa yrityksessä oltiin melko hyvin selvillä olemassa olevasta vientirahoitustarjonnasta ja ennen kaikkea osattiin perustella hyvin, miksi yritys käytti juuri tiettyjä vientirahoitustuotteita.

Yhteistä yrityksille oli, että mahdollisimman suuri osa viennistä pyrittiin tekemään ennakkomaksukauppana. Yritysten taloudellinen tilanne oli hyvä, joten vientitoiminnassa oli mahdollista pohjautua etupäässä tulorahoitukseen. Kun kassassa on riittävästi rahaa ei vientisaatavia tarvitse myydä pankille, jolloin välttyään kyseisten tuotteiden rahoituskustannuksilta. Tosin edellä mainitussa tilanteessa valuuttakurssiriski jää yrityksen kannettavaksi.

Vientirahoituksen saatavuuteen yritykset olivat tyytyväisiä. Kommenttina tuli esimerkiksi, että rahoitusta löytyy aina, sillä maailma on pullollaan rahaa, kysymys on vain korosta. Haastateltujen rahoittajien edustajat olivat sitä mieltä, että rahoitusta

löytyy, jos yrityksellä on tarjota vakuuksia ja tase on kunnossa. On tietysti luonnollista, että mitä paremmin yrityksellä menee, sitä helpompi on saada rahoitusta ja vieläpä edullisesti, ja huonona aikana päinvastoin.

Yleisin syy miksi jonkin vientirahoitusinstrumentin käyttöä pyrittiin välttämään oli tuotteen käytöstä aiheutuvat kustannukset. Poikkeuksena oli remburssi, jonka käytöstä aiheutuneita kustannuksia ja "paperisodan" työläyttä hieman valiteltiin, mutta remburssia kuitenkin käytettiin ennen kaikkea sen varmuuden vuoksi. Vientirahoitusinstrumenttien käyttö on ilmeisen mutkatonta, sillä mitään isompia ongelmia eivät yritykset olleet kohdanneet.

Saatavien varmistamiseen käytettyjen instrumenttien käytössä oli kirjavuutta. Varmin tapa saada rahat on tietenkin ennakkomaksu ja lähes yhtä varma on remburssi. Mutta vientitakuita, -takauksia ja luottovakuutuksia ei osa yrityksistä käyttänyt ollenkaan. Syynä oli esimerkiksi rahallisesti pienet vientierät, joiden takia ei kannattanut alkaa vientitakuupapereita täyttelemään. Pankkitakauksien heikkoutena olivat kustannukset ja vakuuksien sitoutuminen, mutta takauksilla saavutettu hyöty kompensoi nämä heikkoudet helposti. Luottovakuutusyhtiöitä eivät haastatellut yritykset juurikaan käyttäneet. Syynä käyttämättömyyteen voi pitää sitä, että kohdeyritykset kävivät vientikauppaa lähinnä ennakkomaksu- ja remburssikauppana.

Haastateltujen yritysten ja rahoittajien perusteella voitaneen epäillä, että keskisuomalaiset pk-yritykset tuntevat hyvin tarjolla olevat vientirahoitustuotteet ja käyttävät niitä yrityksen taloudellista tilaa ja riskinkantokykyä mukaillen. Onhan kuitenkin muistettava, että kaupantekoon liittyy aina riskiä, mutta sitä pitää olla hallitusti.

LÄHTEET

Kirjat, artikkelit ja julkaisusarjat

Bowen, D. Mills, D. & Knight, M. Export Finance. 1986. London. Euromoney Publications.

Czinkota, M. Rivoli, P. & Ronkainen, A. International Business. 1989. Florida. The Dryden Press.

Halonen, U. Yritys ja pankki. Suomen Pankkiyhdistys. 1996. Helsinki. Nykypaino Oy.

Hautala, H. Ulkomaankaupan pankkipalvelut II: "Ulkomaankaupan rahoitusmahdollisuudet". Tilisanomat 4/1996, 60-63.

Hellqvist. Yrityksen rahoitusopas. 1991. Business Books - Tietosanoma Oy. Gummerus kirjapaino Oy.

ICC - International Chamber of Commerce. Yhdenmukaiset remburssisäännöt - ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits UCP 500. 1993.

Immonen, J. Projektirahoituksen riskit, niiden tunnistaminen ja arviointi luotonantajan näkökulmasta Case: Pt Tanjung Enim Lestari Pulp & Paper. 1999. Laskentatoimen tutkielma. Helsingin Kauppakorkeakoulu.

ITC - International Trade Centre. Export Credit Insurance and Guarantee Schemes. 1998. Geneva.

Janhonen, H. Jyllilä, K. Mäkelä, M. & Puttonen, V. Talous- ja rahaliiton vaikutukset yritysten toimintaan. 1997. Coopers&Lybrand. Helsinki.

Johansson J. & Koskinen, V-M. Julkisen vienninedistämisen merkitys suomalaisten pk-yritysten kansainvälistymisessä. Case-tutkimus 13 kotimaisesta viejäyrityksestä. 1995. Yrityshallinnon tutkielma. Helsingin kauppakorkeakoulu.

Jokinen, N. "Finnveran ensimmäinen tulos täytti odotukset". Helsingin Sanomat 31.8.1999, B 8.

Junkkarinen, P. Viennin rahoitusympäristö ja rahoitusvaihtoehtojen valinta pkyrityksissä. 1989. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Jäppinen, H. Pk-yritysten riskirahoitusmarkkinat ja niiden kehittämistarpeet. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 10/1993. Helsinki. Painatuskeskus Oy Pikapaino.

Kahane, Y. Insurance and Risk Management of Foreign Trade Risks. Oct 1986. The Geneva Papers on Risk and Insurance. VOL 11, no 41.

Karmila, E. Yritysten valuuttarahoitus ja pankit. Teoksessa Kosonen, K. Huttunen, J. & Vartiainen, H. J. Rahatalouden käsikirja. 1989. 2. Painos. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kasanen, E. Koskela, M. Leppiniemi, J. Puttonen, V. & Virtanen, K. Laskentatoimen ja rahoituksen perustiedot. 1998. Espoo. Otavan Kirjapaino. KY-Palvelu Oy.

Kauppinen, V. Julkisen takaustoiminnan kehittäminen. Selvitysmiesraportti. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 1/1996. 1996. Helsinki. Oy Edita Ab.

Kavanterä, R. Ulkoinen rahoitus. 1992. Jyväskylä. Weilin+Göös.

Korbin, S. J. Political Risk: A Review and Reconsiderations. Journal of International Business Studies 10:11. 1979.

Kuhn, M. G. Horvath, B & Jarvis, C. J. Officially Supported Export Credits: Recent Developments and Prospects. 1995. International Monetary Fund. Washington, DC.

Kumlin, M. Kanadan vientirahoituslaitokset sekä vientikaupan edistäminen. Vientikoulutussäätiön julkaisuja nro. 5:133. 1981. Toronto.

Kuusisto. Berney & Blackburn. Pk-yrityksiä koskevan tukipolitiikan arviointi; Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlannin Tasavalta, Osa II. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 4/1999. Elinkeino-osasto. Oy Edita Ab.

KTM - Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 1/1996. Kansainvälistämisen toimintalinjaukset - työryhmäraportti. 1996. Helsinki. Oy Edita Ab.

KTM - Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 3/1998. Työeläkelaitokset ja pk-yritysten pääomahuolto. 1998. Helsinki: Oy Edita Ab.

KTM - Kauppa- ja teollisuusministeriön yrityskehitysosaston julkaisuja, nro. 4 1992. Mieliäpidetutkimus pk-yritysten vakuusongelmista helmikuussa 1992. Tietoykkönen Ky.

Larjavaara, T. "Kilpailutilanne OECD-ehtoisessa viennin rahoituksessa". Kauppapolitiikka 5/98.

Larjavaara, T. Kansainväliset vientiluottosopimukset tarkentuvat. Kansantaloudellinen aikakauskirja. 88vsk. 3/1992.

Larjavaara, T. Export Credit Competition. A Study of Officially Supported Export Credits and Credit Subsidies. Acta Academiae Oeconomicae Helsingiensis A:59. 1988. Helsinki.

Leppiniemi, J. Yritysrahoitus. 1999. Yritystietosarja 2/1999. WSOY Yritysjulkaisut.

Leppiniemi, J. Rahoitus. 1993. Juva. WSOY:n graafiset julkaisut.

Leppiniemi, J. & Puttonen, V. Yrityksen rahoitus. 1996. Porvoo. WSOY:n graafiset laitokset.

Lindqvist, P. The Finnish Export Financing System in International Comparison: The perspective of large capital goods exporters. 1996. Pro Gradu. Rahoituksen tutkielma. Helsingin kauppakorkeakoulu.

Luostarinen, R. Korhonen, H. Jokinen, J. & Pelkonen, T. Globalisation and SME. Ministry of Trade and Industry. 1994. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

Meggison, W. L. Corporate Finance Theory. 1997. University of Georgia. Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

Mäenpää, S. Vientitakuiden hinnoittelu, case - yrityksenä suomalainen vientitakuulaitos. 1993. Kansantaloustieteen tutkielma. Helsingin kauppakorkeakoulu.

Nagy, P. J. Country Risk. 1984. Euromoney Publications Limited.

Nieminen, V. Luottovakuutukset. Teoksessa Suviala, R. Credit management - Luottotoiminnan käsikirja. 1990. Suomen asiakastieto.

OECD: The Export Credit Financing Systems in OECD Member Countries. 1990. Pariisi.

Overholt, W. Political Risk. 1982. London. Euromoney Publications Limited.

Pehkonen, E. EU-Suomen vienti ja tuontitoiminta. 1998. Porvoo. WSOY - Kirjapainoyksikkö.

Pentikäinen, T. Vakuutusoppi. 1984. Helsinki. Vakuutusalan Kustannus Oy.

Pulkinen, U. Teknisten järjestelmien riskianalyysi. Teoksessa Kuusela, H. & Ollikainen, R. Riskit ja riskien hallinta. 1998. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Ranta, P. Euron vaikutukset suomalaisten yritysten rahoitukseen. Sarja B tutkimusraportteja B 6/1999. Turun kauppakorkeakoulu, Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus. Gillot Oy.

Raunio, H. "Finnveran raha kävi kaupaksi". WOW! (www.wow.fi). 9.2.2000.

Ripley, A. Forfaiting for Exporters. 1996. International Thomson Business Press.

Sahiluoma, V. "Finnvera saa EU:lta 400 miljoonan markan korkotuet". Kauppalehti 16.12.1999, 7.

Sillanpää, A. Maariskit. Teoksessa Kuusela, H. & Ollikainen, R. Riskit ja riskien hallinta. 1998. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Sinervä, I. "Suomen Luottovakuutus suojaamaan poliittisia riskejä". Kauppalehti 30.6.1999, 5.

Tilastokeskus. Yritykset 1999:3. Suomen yritykset 1997. 1999. Helsinki. Oy Edita Ab.

Turunen, H. Teknologiayritysten rahoitus. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 109/1995. Painatuskeskus Oy.

Uusi-Rauva, E. Rahoituksen riskit. Teoksessa Kuusela, H. & Ollikainen, R. Riskit ja riskien hallinta. 1998. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Vipond, P. The Financial Environment. Teoksessa Nugent, N. O'Donnell, R. The European Business Environment. 1994. Macmillan Press Ltd.

Virolainen, V-M. & Tuominen, M. Hankintatoimintaan liittyvät riskit. Teoksessa Kuusela, H. & Ollikainen, R. Riskit ja riskien hallinta. 1998. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Haastattelut

Ahonen, David. Vientiyhteyshenkilö. Harvia Oy. 25.04.2000.

Haanpää, Tiina. Rahoituspäällikkö. Leonia Pankki Oyj. 14.04.2000.

Härkönen, Juhani. Vientiyhteyshenkilö. Sammutin Oy. 25.04.2000 ja 09.05.2000.

Kerola, Juha. Vientitakuu asiantuntija. Finnvera Oyj. 12.05.2000.

Mäkelä Kari. Managing Director. Hikinoro Oy. 10.05.2000.

Pulkinen, Osmo. Toimitusjohtaja. Rummakko Oy. 04.05.2000.

Vatanen, Päivi. Markkinointipäällikkö. Leonia Pankki Oyj. 12.05.2000.

Välisaari, Minna. Asiakaspäällikkö. Suomen Luottovakuutus Oy. 12.05.2000.

Esitteet

Aktia. Viennin rahoitusta tukevat Finnveran ja Suomen Luottovakuutus Oy:n palvelut. Aktia-pankin koulutusmateriaali. 1999.

FIDE Oy esitteet.

Finnvera. Finnvera Oyj:n asiakaslehti 1/99.

Finnvera Oyj esitteet.

Leonia pankki. Vientiremburssi.

Merita. Viennin rahoitus.

Suomen Luottovakuutus Oy. Luottovakuutus-esitteet.

TE-keskuksen esitteet.

Vahinkovakuutusosakeyhtiö Pohjola. Luottovakuutus-esitteet.

Internet -lähteet

[Http://europa.eu.int/comm/dg23/ge...s_definition/smes_definition.html](http://europa.eu.int/comm/dg23/ge...s_definition/smes_definition.html). Definition of Small and Medium-sized Enterprises (SMEs).

LIITE 1

KUVIOT

KUVIO 1 Yrityksen rahoituskokonaisuus, sivu 13.

KUVIO 2 Rahoitussuunnittelun sisältö, sivu 14.

KUVIO 3 Kassanhallinnan sisältö, sivu 17.

KUVIO 4 Yrityksen rahoitusriskit, sivu 24.

KUVIO 5 Ulkomaanrahan määräisen liiketoimen riskiperiodi, sivu 26.

KUVIO 6 Remburssitoimenpiteet, sivu 39.

KUVIO 7 Pitkän maksuajan luottoriskitakuu, sivu 51.

KUVIO 8 Lyhyen maksuajan ostajaluottotakuu, sivu 52.

KUVIO 9 Pitkän maksuajan ostajaluottotakuu, sivu 53.

KUVIO 10 Toimituksen jälkeinen rahoitustakuu, sivu 55.

KUVIO 11 Vastavakuus viejän puolesta pankille, sivu 58.

KUVIO 12 Riskivakuutus viejälle, sivu 58.

KUVIO 13 Luottovakuutus ja sen osapuolet, sivu 65.

LIITE 2

PK-YRITYSTEN VIENTIRAHOITUS

HAASTATTELUKYSYMYKSET (rahoittajat)

1. MILLAINEN ON "NORMAALI" PK-VIENTIYRITYS JA MILLAINEN ON SEN PÄÄASIAINEN TOIMINTAMUOTO ULKOMAILLA?

(oma henkilökunta, myyntikontori, vietiagentti, edustaja, tai muu)

2. VIENTIRAHOITUS

- YLEISIMMIN KÄYTETYT VIENTIRAHOITUSMUODOT
- SAANNIN EDELLYTYKSET (instrumenteittain)
- RAHOITUSMUOTOJEN EDUT JA HAITAT
- ONGELMAT (jos on esiintynyt ongelmia, niin millaisia ja miten ratkaistu)
- MAHDOLLISET KEHITTÄMISTARPEET

3. VIENTIKAUPAN TAKAUKSET, TAKUUT JA VAKUUTUKSET

- YLEISIMMIN KÄYTETYT INSTRUMENTIT
- SAANNIN EDELLYTYKSET
- INSTRUMENTTIEN EDUT JA HAITAT
- ONGELMAT
- MAHDOLLISET KEHITTÄMISTARPEET

LIITE 3

PK-YRITYSTEN VIENTIRAOITUS

HAASTATTELUKYSYMYKSET (yritykset)

1. TAUSTATIEDOT

- toimiala
- henkilöstö
- liikevaihto
- vienti/liikevaihto
- taseen loppusumma
- tärkeimmät vientimaat
- tyypillinen vientitapahtuma (määrä, jne.)
- tavallisimmat maksuehdot

2. MIKÄ ON YRITYKSEN PÄÄASIALLINEN KANSAINVÄLINEN TOIMINTAMUOTO?

(oma henkilökunta, oma myyntikonttori, vientiagentti tai edustaja, muu)

3. MISTÄ LÄHTEISTÄ YRITYS HANKKII / ON HANKKINUT

VIENTIRAOITUSTA? (julkinen valta, lainat/avustukset, rahoituslaitokset, muu)

4. MILLAISEKSI YRITYS KOKEE VIENTIRAOITUKSEN SAATAVUUDEN?

- eri lähteet
- onko saatavuudessa tapahtunut muutoksia

5. MITKÄ OVAT KÄYTETTYJEN RAHOITUSMUOTOJEN EDUT, HAITAT JA HEIKKOUEDET?

6. MITKÄ OVAT OLLEET SUURIMMAT ONGELMAT YRITYKSEN

VIENTIRAOITUKSESSA JA MITEN ONGELMISTA ON SELVITTY?

- Myöntämiseen liittyvät, käytön aikana ilmenneet (vakuuksissa, tarjonnassa jne.)

7. MILLAISIN INSTRUMENTEIN ULKOMAANKAUPAN SAATAVAT ON VARMISTETTU? (takuut, takaukset ja vakuutukset)

- saatavuus (onko tapahtunut muutoksia esim. Finnvera tultua markkinoille)
- edut, haitat ja heikkoudet
- ongelmat
- kehittämistarpeet